

Karoliina Luomala

TUNNUSLUKUANALYYSIN LAATIMINEN MAATALOUDENHARJOITTAJALLE

**Opinnäytetyö
KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Kesäkuu 2012**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Tekniikka ja liiketalous, Kokkola	Aika Kesäkuu 2012	Tekijä/tekijät Karoliina Luomala
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn nimi Tunnuslukuanalyysin laatiminen maataloudenharjoittajalle		
Työn ohjaaja Janne Peltoniemi	Sivumäärä 54 + 7	
Työn tarkastaja Helvi Pääkkönen		
Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia tilinpäätösanalyysi Keski-Pohjanmaalla toimivalle maataloudenharjoittajalle tilikausilta 2007–2010. Työn osana rakennettiin maataloudenharjoittajalle kannattavuuslaskentaan soveltuva tase verotusta varten tehtyjen taseiden pohjalta. Näin tehtiin siksi, että maataloudenharjoittajilta ei vaadita varsinaista taselaskelmaa, eikä käytössä olleista taseista ilmennyt esimerkiksi peltomaan, kotieläinten tai maitokiintiöiden arvoa. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään tilinpäätöstä, tilinpäätöksen rakennetta, tuloslaskelman ja taseen oikaisemista, tilinpäätösanalyysiä ja siinä käytettäviä yrityksen taloudellista tilaa kuvaavia tunnuslukuja. Työstä käy myös ilmi maatalouden taseen erien arvostamiseen liittyviä seikkoja sekä erityisesti maataloudessa käytettäviä tunnuslukuja. Tilinpäätösanalyysissä selviteltiin maataloudenharjoittajan tilinpäätösten 2007–2010 sekä tätä työtä varten laadittujen taseiden pohjalta yrityksen kasvua, kannattavuutta, vakavaraisuutta sekä maksuvalmiutta.		

Asiasanat

maatalous, tilinpäätös, tilinpäätösanalyysi, tunnuslukuanalyysi

ABSTRACT

DEPARTMENT Technology and Business, Kokkola	Date June 2012	Author Karoliina Luomala
Degree programme Business Administration		
Name of thesis Key ratio analysis for agriculturist		
Instructor Janne Peltoniemi		Pages 54 + 7
Supervisor Helvi Pääkkönen		
The aim of this thesis was to make a key ratio analysis during years 2007 -2010 for an agriculturist that operates in Central Ostrobothnia. A part of this thesis was to build balance sheets which could be used in profitability accounting. These balance sheets were built by using balance sheets which were made for taxation. That is because agriculturists do not have to make the official balance sheets and disposable balance sheets don't show for example the value of fields, domestic animals or milk quota. The theoretical framework covers financial statement, the structure of financial statement, the analysis of financial statement and the key ratio which describes the company's financial situation and is used in the analysis of the financial statement. This thesis shows also how some agricultural balance sheet items should have their value and key ratios which are particularly used in agriculture. In the analysis of the financial statement the company's growth, profitability, solidity and liquidity are found out.		

Key words

agriculture, financial analysis, financial statement, key ratio

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 TILINPÄÄTÖS	2
2.1 Tilinpäätöksen yleiset periaatteet	3
2.2 Tilinpäätöksen rakenne	3
2.2.1 Tuloslaskelma	4
2.2.2 Tase	7
2.2.3 Tilinpäätöksen liitetiedot	12
2.2.4 Rahoituslaskelma	13
2.2.5 Toimintakertomus	14
2.2.6 Tase-erittelyt	14
3 TILINPÄÄTÖKSEN OIKAISEMINEN	15
3.1 Tuloslaskelman oikaiseminen	15
3.2 Taseen oikaiseminen	16
4 TILINPÄÄTÖSANALYYSI	18
5 TUNNUSLUVUT	20
5.1 Kasvu	20
5.2 Kannattavuus	21
5.3 Vakavaraisuus	24
5.4 Maksuvalmius	25
5.5 Käyttöpääoman erien kiertoajat	27
5.6 Maataloudelle tyypillisiä tunnuslukuja	28
6 TASEEN RAKENTAMINEN MAATALOUDENHARJOITTAJALLE	32
6.1 Pellon arvon määrittäminen taseeseen	32
6.2 Maitokiintiön arvo taseessa	34
6.3 Tuotevarastojen arvon määrittäminen taseeseen	35
6.4 Kotieläinten arvon määrittäminen taseeseen	35
6.5 Maatalouden oma pääoma	37
7 TUNNUSLUKUANALYYSI MAATALOUDENHARJOITTAJALLE	38
7.1 Yrityksen kasvu	39
7.2 Kannattavuus	39
7.3 Vakavaraisuus	44
7.4 Maksuvalmius	47
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	50
LÄHTEET	52
LIITE 1/1–1/2. Tuloslaskelmat tilikausilta 2007–2010	
LIITE 2. Oikaistut tuloslaskelmat 2007–2010	
LIITE 3/1–3/2. Laatimani taseet 2007–2010	
LIITE 4/1–4/2. Verotusta varten laaditut laskelmat varojen määrästä	

1 JOHDANTO

Halusin alusta alkaen tehdä opinnäytetyönäni tilinpäätösanalyysin pienelle yritykselle, koska koin, että näin työstäni olisi oikeasti jotain hyötyä. Pienellä yrityksellä ei välttämättä ole tullut mieleenkään lähteä laatimaan toiminnastaan tilinpäätösanalyysiä. Uskoisin, että monesti yksityinen elinkeinonharjoittaja vain kokeilee rahapussiaan, paksu on – yrityksellä menee hyvin, laihalta tuntuu – yrityksellä menee heikommin. Työni avulla toimeksiantajan on helppo lisätä vaikka jokaisen tilikauden päätyttyä uudet tunnusluvut taulukoiden loppuun, mikäli kiinnostus talouden arviointiin tunnuslukujen avulla herää.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia Keski-Pohjanmaalla toimivan maataloudenharjoittajan toiminnan tulosta sekä taloudellista asemaa tilinpäätöstiетоjen pohjalta. Olen rajannut työni käsittelemään tilikausia 2007–2010. Opinnäytetyöni teoriaosuudessa käsittelen tilinpäätöstä ja tilinpäätösanalyysiä kirjallisuuden pohjalta. Työssäni käsittelen myös maatalouden taseen muodostamista ja teen toimeksiantajalleni vertailukelpoisen ja analysointiin kelpaavan taseen veroilmoituksissa ilmoitettuja varojen määriä hyväksi käyttäen.

Itse tunnuslukuanalyysissä lasken maataloudessa tyypillisesti käytettyjä tunnuslukuja ja vertaan niitä saman toimialan keskimääräisiin lukemiin vuosina 2007–2010. Tunnuslukujen pohjalta arvioin yrityksen kasvua, kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta. Tässä osiossa olen hyödyntänyt paljon Microsoft Officen Exceltaulukkolaskentaohjelmaa.

2 TILINPÄÄTÖS

Jokaisen kirjanpitovelvollisen tulee laatia tilinpäätös kultakin tilikaudelta. Tämä on lakisääteinen pakko. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 15.) Suomessa tilinpäätös perustuu Kirjanpitolakiin sekä useisiin muihin lakeihin ja säädöksiin. Kirjanpitolakia täydentää kirjanpitoasetus. (Jormakka, Koivusalo, Lappalainen & Niskanen 2009, 31.) Tilinpäätös on laadittava neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä (Kirjanpitolaki 3:6).

Tilinpäätös johdetaan yrityksen kirjanpidosta. Tilinpäätös tehdään siten, että kaikki tilikauden aikana käytetyt tilit päätetään tilinpäätöstileille eli joko tulostilille tai sitten tasetilille. (Tomperi 2003, 34.) Oikean ja riittävän kuvan antaminen yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta on tilinpäätöksen laatimisen tarkoituksena. Tilinpäätöksen sisältö muodostuu taseesta, tuloslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja liitetiedoista. Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöshetkellä. Tuloslaskelma kuvaa tilikauden tuloksen muodostumista. Rahoituslaskelman tehtävänä on antaa selvitys varojen hankkimisesta ja käytöstä tilikauden aikana. Liitetiedoilla täydennetään taseen ja tuloslaskelman antamaa kuvaa. Vertailutietoina on esitettävä edellisen tilikauden vastaavat lukemat jokaisesta taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman erästä. (Salmi 2006, 27.)

Tilinpäätökseen ei vaadita rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta pieniltä kirjanpitovelvollisilta. Myös taseen, tuloslaskelman ja liitetietojen esittämisestä on säädetty huojennuksia pienille kirjanpitovelvollisille. (Leppiniemi & Walden 2010, 20.) Kirjanpitovelvollista pidetään pienenä, jos sen kohdalla tilikaudella ja edeltävällä tilikaudella on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista: liikevaihto 7,3 miljoonaa euroa, taseen loppusumma 3,65 miljoonaa euroa ja palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä. (Leppiniemi & Walden 2010, 43.)

Yrityksen julkaisemilla tilinpäätöstiedoilla voidaan katsoa olevan kaksi merkittävää roolia. Yrityksen oman ja vieraan pääoman rahoittajilla on tarve vakuuttua siitä, että yritysjohto toimii asianmukaisesti hoitaessaan rahoittajien ja muiden sidosryhmien yrityksen käyttöön uskomia rahoja. Tämän taloudenpitoonäkökulmaa ko-

rostavan roolin on perinteisesti katsottu olevan tilinpäätöksen ensisijainen tehtävä sidosryhmien tiedon tarpeen osalta. Tilinpäätöksen toinen merkittävä tehtävä on tarjota hyödyllistä tietoa rahoittajien sijoituspäätösten tarpeisiin. Tilinpäätös tarjoaa oleellista tietoa sijoittajille, jotta nämä voivat muodostaa käsityksen yrityksen arvosta. (Kinnunen, Laitinen, Laitinen, Leppiniemi & Puttonen 2010, 47–49.)

2.1 Tilinpäätöksen yleiset periaatteet

Tilinpäätöstä laatiessa tulee noudattaa yleisiä periaatteita. Yleiset tilinpäätösperiaatteet ovat jatkuvuus, johdonmukaisuus, sisältöpainotteisuus, varovaisuus, tasejatkuvuus, suoriteperusteisuus ja erillisarvostus. Jatkuvuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että tilinpäätöksen laatimisessa lähtökohtana on oletus siitä, että toiminta on jatkuvaa eikä sitä olla lopettamassa. Johdonmukaisuuden periaatteen mukaisesti tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisperiaatteita ja laatimismenetelmiä tulee noudattaa johdonmukaisesti tilikaudesta toiseen. Sisältöpainotteisuuden periaate pitää sisällään huomion kiinnittämisen liiketapahtuman tosiasialliseen sisältöön tilinpäätöstä laadittaessa eikä yksinomaan ko. liiketapahtuman oikeudelliseen muotoon. Varovaisuuden periaatteen mukaan vain tilikaudella toteutuneet voitot voidaan ottaa huomioon tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa. Tasejatkuvuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että uuden tilikauden tilinavauksen on aina perustuttava edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen. Suoriteperusteisuuden periaatteella tilikaudelle kuuluvat kulut ja tuotot otetaan huomioon riippumatta niihin perustuvien maksujen suorituspäivistä. Erillisarvostaminen koskee tase-eriä. Erillisarvostamisen periaatteen mukaisesti tilinpäätöstä laadittaessa kaikki taseen erät tulee arvostaa erikseen. (Leppiniemi 2007, 11–31.)

2.2 Tilinpäätöksen rakenne

Lakisääteinen tilinpäätös sisältää tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetiedot. Suurilta yrityksiltä vaaditaan varsinaisen tilinpäätöksen lisäksi toimintakertomuksen laatimista. Toimintakertomus ei ole tilinpäätöksen osa, mutta sen julkistamisvelvollisuus ja perusedellytykset ovat samat kuin tilinpäätökselläkin. Ti-

linpäättöstä laadittaessa kirjanpitovelvollisen sisäiseksi tilinpäätösasiakirjoiksi on laadittava myös tase-erittelyt ja liitetietojen erittelyt. (Kinnunen ym. 2010, 16.)

2.2.1 Tuloslaskelma

Kirjanpitoasetuksessa on annettu kaksi vaihtoehtoista tuloslaskelmakaavaa, kululajikohtainen tuloslaskelma ja toimintokohtainen tuloslaskelma. Näistä kahdesta yleisemmin käytetään kululajikohtaista tuloslaskelmaa. Lisäksi erityiskirjanpitovelvollisille on annettu kirjanpitoasetuksessa omat tuloslaskelmakaavansa, kuten ammatinharjoittajan tuloslaskelma ja kiinteistön tuloslaskelma. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 46.) Toimintokohtaista tuloslaskelmaa käytetään lähinnä suuryrityksissä (Mäkinen 2003, 93). Tässä luvussa käsitellään tarkemmin kululajikohtaista tuloslaskelmaa.

Tuloslaskelma muodostuu tilikaudelle kuuluvista tuotoista ja kuluista. Tuloslaskelma ilmaisee tilikauden aikana syntyneen tuloksen, joka voi olla voittoa tai tappiota, sekä sen kuinka kyseinen tulos on muodostunut. (Salmi 2006, 30.) Tuloslaskelman ensimmäiseltä riviltä löytyy liikevaihto. Liikevaihto muodostuu kirjanpitovelvollisen varsinaisesta toiminnasta syntyneistä myyntituotoista, joista on vähennetty myönnetyt alennukset, arvonlisävero sekä muut verot, jotka perustuvat välittömästi myynnin määrään. (Kirjanpitolaki 4:1.)

Tuloslaskelman toisella rivillä oleva valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos sisältää vain sellaisen varaston, jota kirjanpitovelvollinen on itse jalostanut. Eli kyseiseen kohtaan merkitään valmisteveraston ja puolivalmisteveraston muutokset. Raaka-aineet ja myytäväksi hankitut tavarat eivät kuulu tähän kohtaan, vaan ne merkitään aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden yhteydessä olevaan Varaston muutos -erään. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 110.)

Erä Valmistus omaan käyttöön on yhteinen oikaisuerä menoerille, jotka on aktivoitu omaan käyttöön otetun hyödykkeen hankintamenoon. Tätä erää ei ole pakko käyttää tuloslaskelmassa. Omaan käyttöön valmistamisen voi myös tuoda esiin

tekemällä menonsiirtokirjauksen asianomaisille menotileille. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 111.)

Liiketoiminnan muut tuotot -kohdassa esitetään kaikki sellaiset tuottoerät, joilla on yhteys kirjanpitovelvollisen varsinaiseen suoritustuotantoon kuulumatta kuitenkaan siihen. Tällaisia eriä voivat olla esimerkiksi käyttöomaisuuden myymisestä saadut voitot ja vuokratuotot. (Ahti, Koivikko, Tuominen, Vesanen, Ylipiha, Kaukinen & Perälä 2000, 24.) Liiketoiminnan muihin tuottoihin sisällytetyt olennaiset erät tulee eritellä liitetiedoissa (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 112).

Materiaalit ja palvelut -ryhmässä ilmoitetaan ostot, jotka liittyvät yrityksen myymiin ja myytäväksi hankittuihin tavaroihin ja palveluihin tai tällaisten valmistamiseen. Materiaaleihin ja palveluihin sisällytetään kaikki ostomenot riippumatta siitä onko ostetut hyödykkeet myyty sellaisenaan tai jalostettuina vai ovatko ne vielä varastossa. Materiaalit ja palvelut jaetaan kahteen alaryhmään. Alaryhmä Aineet, tarvikkeet ja tavarat pitää sisällään materiaalipitoiset ostot, kuten raaka-aineet ja myytäväksi hankitut tavarat. Alaryhmä Ulkopuoliset palvelut sisältää työpitoisia ostoja, kuten myytäväksi valmistettujen hyödykkeiden alihankintamenoja. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 120–121.) Maataloudessa ulkopuolisiin palveluihin luetaan esimerkiksi eläinlääkärin ja siementäjän palvelut.

Henkilöstökuluissa ilmoitetaan tilikauden aikana työsuhhteessa yritykseen olleiden palkat, palkkiot, eläkekulut sekä muut henkilösivukulut. Henkilösivukuluissa saadaan esittää ainoastaan lakisääteiset, suoraan palkan perusteella määräytyvät kulut. Tällaisia kuluja ovat esimerkiksi sosiaaliturvamaksut sekä henkilövakuutusmaksut. Kirjanpitoikäntännössä kohtaan kuitenkin sisällytetään usein myös vapaaehtoisia henkilösivukuluja, kuten terveydenhuoltokuluja. Tilinpäätöksessä tulisi aina ilmoittaa, mikäli erä sisältää vapaaehtoisia henkilösivukuluja. (Ahti ym. 2000, 25.)

Poistot ja arvonalentumiset -ryhmä pitää sisällään suunnitelman mukaiset poistot, arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä sekä vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 120).

Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä -erä on käytössä vain poikkeuksellisesti, lähtökohtaisesti hankintamenot vähennetään suunnitelman mukaisina poistoina. Erää käytetään esimerkiksi silloin, kun hyödykkeistä ei tehdä ollenkaan suunnitelman mukaisia poistoja. Tällaisia hyödykkeitä ovat mm maa- ja vesialueet, arvopaperit sekä arvokkaat taide-esineet. Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä voi pitää sisällään myös sellaisia, jotka yleensä vähennetään suunnitelman mukaisina poistoina. Esimerkiksi arvonalentuminen voi johtua vesivahingosta tai tulipalosta. Vain aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden arvonalentumisia käsitellään tässä erässä. Pysyviin vastaaviin kuuluvaa Sijoitukset -ryhmää ei käsitellä tässä erässä, vaan ryhmässä Rahoitustuotot ja -kulut, erässä Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 123.) Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset erän käyttäminen on harvinaista. Tällainen arvonalentuminen voi johtua esimerkiksi tulipalosta. Tähän erään ei saa sisällyttää saamisten arvonalentumisia. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 124.)

Liiketoiminnan muut kulut -kohtaan kirjataan sellaiset kulut, joille ei löydy erillistä erää tuloslaskelmassa. Tällaisia kuluja ovat esimerkiksi vuokratulot, luottotappiot ja käyttöomaisuuden myyntitappiot. (Ahti ym. 2000, 26.) Henkilöstön koulutuksesta, virkistystoiminnasta ja juhlista aiheutuneet kulut kirjataan myös liiketoiminnan muihin kuluihin (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 134).

Rahoitustuotot ja -kulut tulee eritellä yksityiskohtaisesti. Ryhmässä esitetään rahoitusarvopapereista saadut korko- ja osinkotuotot sekä myyntivoitot ja -tappiot. Pysyvien vastaavien sijoituksista tehdyt arvonalentumiset esitetään tuloslaskelmassa rahoituskuluina. Myös vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset esitetään rahoituskuluina. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 135–136.)

Satunnaiset erät pitää sisällään sellaiset tuotot ja kulut, jotka perustuvat kirjanpito-velvollisen tavanomaisesta toiminnasta poikkeaviin, kertaluontoisiin tapahtumiin. Satunnaisina tuottoina voidaan pitää esimerkiksi käyttöomaisuuden myynnistä syntynyttä voittoa, mikäli kirjanpito-velvollinen luopuu kokonaisuudessaan kyseisestä toimialasta. Satunnaisia tuottoja ovat myös yrityksen saamat lahjat ja saa-

dut konserniavustukset. Satunnaisia kuluja ovat esimerkiksi annetut konserniavustukset. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 134–135.)

Tilinpäätössiirrot sisältävät poistoeron muutokset ja vapaaehtoisten varausten muutokset. Tilinpäätössiirrot liittyvät ainoastaan verotuksen tuloksenjärjestelyihin. Vain verotukseen liittyvät tilinpäätössiirrot saadaan merkitä tuloslaskelmaan ja taseeseen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 136.)

Tuloverot -kohtaan merkitään yrityksen veronalaisen tulon perusteella määräytyvät tilikauden suoriteperusteiset tuloverot. Tuloveroissa ei esitetä arvonlisäveroa, se vähennetään myynnistä liikevaihtoa laskettaessa. Yrityksen toimintaan liittyvät maksuluonteiset verot, kuten kiinteistövero, esitetään luonteensa mukaisena kulu-eränä, ei tuloverojen kohdalla. Niin ikään laskennalliset verovelat ja -saamiset esitetään omana erilliseränä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 139–140.) Viimeisenä tuloslaskelmassa esitetään tilikauden voitto tai tilikauden tappio.

2.2.2 Tase

Kaikkien kirjanpitovelvollisten tulee laatia tase kirjanpitoasetuksessa annetun kaavan mukaisesti. Pienet kirjanpitovelvolliset saavat kuitenkin käyttää lyhennettyä tasetta, jonka kaava selviää niin ikään kirjanpitoasetuksesta. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 40.) Taseessa näkyvät yrityksen varat ja velat. Taseen Vastaavaa-puoli koskee yrityksen varoja ja Vastattavaa-puoli puolestaan sisältää yrityksen velat ja oman pääoman. (Kinnunen, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 2002, 38.)

Maatalouden harjoittajien ei tarvitse tehdä verotusta varten varsinaista tasetta. Veroilmoitusta varten laskettu maatalouden varojen määrä ei suoraan sovellu käytettäväksi kannattavuuslaskennassa. Verotuksessa esimerkiksi pellon ja koneiden arvo on paljon käypää arvoa alempi, ja kotieläinten ja tarvikevarastojen arvoa ei huomioida ollenkaan. (Pellinen & Enroth 2008, 55.)

Vastaavaa- puoli

Taseen Vastaavaa-puoli jaetaan pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin. Pysyvät vastaavat vaikuttavat yrityksen tuloksen muodostumiseen useana tilikautena, kun taas vaihtuvat vastaavat vaikuttavat vain yhtenä tilikautena. Jaolla pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin on merkitystä ennen kaikkea arvostusperiaatteiden soveltamisen kannalta. Pysyvät vastaavat merkitään taseeseen hankintamenon tai poistoilla tai arvonalentumisilla vähennetyn hankintamenon määräisinä. Pysyvät vastaavat voivat siis olla taseessa todennäköistä luovutushintaa suuremmassa arvossa yhtä lailla kuin todennäköisen luovutushinnan arvossa tai todennäköistä luovutushintaa alemmassa arvossa. Vaihtuvat vastaavat esitetään taseessa yleisimmin joko hankintamensa määräisesti tai tätä alemmassa käyvässä arvossa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 83–84.)

Pysyvät vastaavat pitää sisällään alaryhmät aineettomat hyödykkeet, aineelliset hyödykkeet ja sijoitukset. Aineettomat hyödykkeet jaetaan edelleen viideksi alaryhmäksi. Alaryhmät ovat kehittämismenot, aineettomat oikeudet, liikearvo, muut pitkävaikutteiset menot ja ennakkomaksut. Neljä ensimmäistä erää sisältävät aineettomia hyödykkeitä, ja viides erä, ennakkomaksut, on rahoituksellinen erä. Kirjanpitolain mukaan ainoastaan aineettomat oikeudet on aktivoitava taseeseen. Mikäli muita aineettomia hyödykkeitä kuin aineettomia oikeuksia aktivoidaan taseeseen, aktivoinnin edellytyksenä on vastaisten tulonodotusten olemassaolo, ja ne on dokumentoitava kirjanpitoaineistoon budjetiksi tai vastaavaksi suunnittelulaskelmaksi. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 65–66.)

Kehittämismenoiksi luetaan kehittämistoiminnasta välittömästi aiheutuneet menot. Kehittämistoimintaan luetaan esimerkiksi ennen tuotannon aloittamista tehtävä prototyyppien ja mallien suunnittelu, rakentaminen ja testaus. Myös uuden tai entistä paremman raaka-aineen, laitteen, tuotteen, prosessin ym. suunnittelu, toteuttaminen ja testaaminen voidaan lukea kehittämismenoksi. Samoin kehittämismenona voidaan pitää uuteen teknologiaan perustuvien työkalujen, ohjainten, muottien ja matriisien suunnittelua. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 41.)

Aineettomat oikeudet ovat erikseen luovutettavissa olevia oikeuksia. Aineettomia oikeuksia ovat esimerkiksi patentit, tekijänoikeudet, tavaramerkkioikeudet ja ohjelmien käyttöoikeudet. (Mäkinen 2003, 32.)

Aineettomiin hyödykkeisiin kuuluvalla erällä liikearvo tarkoitetaan yrityksen kauppahinnan ja omaisuusarvon erotusta. Kirjanpitoon liikearvo voi syntyä ainoastaan yrityksen luovutus- tai sulautumistilanteessa. Liikearvo on harvinainen erä pienyrityksen tilinpäätöksessä. (Mäkinen 2003, 32.)

Muut pitkävaikutteiset menot muodostuvat sellaisten aineettomien hyödykkeiden hankintamenoista, jotka eivät ole kehittämismenoja, aineettomia oikeuksia tai liikearvon hankintamenoja. Muihin pitkävaikutteisiin menoihin on katsottu kuuluvan esimerkiksi vuokrattujen tai osakkeiden kautta hallinnassa olevien tilojen korjausmenot, mikäli ne aktivoidaan. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 45–46.)

Ennakkomaksut on rahoituksellinen erä, joka kertoo, että hyödykkeiden toimittajalta on saaminen, jonka se ilmeisesti suorittaa toimittamalla tilatun hyödykkeen (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 65–66). Ennakkomaksu siirretään asianomaiseen tase-erään tai vähennetään kuluna, kun hyödyke vastaanotetaan (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 48).

Aineelliset hyödykkeet ovat sellaisia aineellisia varoja, joita yritys pitää hallussaan käyttääkseen ne tavaroiden valmistamiseen tai palvelujen tuottamiseen, vuokratakseen ne ulkopuolisille tai käyttääkseen ne hallinnollisiin tarkoituksiin. Lisäksi aineellisista hyödykkeistä odotetaan, että ne käytetään useammalla kuin yhdellä tilikaudella. Suomen kirjanpitolaissa ei määritellä aineellisten hyödykkeiden käsitettä, mutta kyseisen tase-erän sisällön katsotaan vastaavan IAS 16 -standardin kohdassa 6 määritellyn aineellisen käyttöomaisuushyödykkeen sisältöä. Aineellisiin hyödykkeisiin sisältyviä eriä ovat maa- ja vesialueet, tonttien vuokraoikeudet, rakennukset ja rakennelmat, rakennusten vuokraoikeudet, koneet ja kalusto ja muut aineelliset hyödykkeet. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 48–54.)

Maa- ja vesialueisiin sisällytetään rakennettuja ja rakentamattomia tontteja, vesialueita ja muita vastaavia hyödykkeitä. Maa- ja vesialueiden hankintamenosta ei

tehdä suunnitelman mukaisia poistoja. Tarvittaessa tehdään arvonalennuksia tai arvonkorotuksia. Myös liittymismaksut sisällytetään tähän erään, mikäli ne eivät ole palautettavissa olevia liittymismaksuja. Näitä liittymismaksuja ovat esimerkiksi sähkö-, vesi- ja kaukolämpöliittymien maksut. Liittymismaksuista on tehtävä selkoa liitetiedoissa. Maa- ja vesialueiden ryhmässä esitetään erillisenä eränä tonttien vuokraoikeudet, mikäli yrityksellä tällaisia on. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 49–50.)

Rakennukset ja rakennelmat esitetään taseessa yhtenä eränä. Rakennuksia ovat myymälät, varastot, tehtaat, työpajat, talousrakennukset, voima-asetat sekä muut niihin verrattavat rakennukset. Lisäksi rakennuksiksi luetaan asuin- ja toimistorakennukset ja muut niihin verrattavissa olevat rakennukset. Rakennelmilla tarkoitetaan esimerkiksi polttoainesäiliöitä ja muita vastaavia varasto- tai muita rakennelmia. Rakennusten vuokraoikeudet esitetään rakennuksien ja rakennelmien kanssa samassa ryhmässä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 51–52.)

Koneet ja kalusto -erä pitää sisällään yrityksen hallinnossaan, kaupankäynnissään ja tuotannossaan käyttämät koneet, kalustot ja laitteet (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 52).

Erään Muut aineelliset hyödykkeet voidaan sisällyttää luonnonvarat (esimerkiksi turvesuot ja kivilouhokset), arvo- ja taide-esineet sekä kasvatettavat varat. Kasvatettaviin varoihin luetaan muun muassa jalostuseläimet, lypsykarja ja sellaiset hedelmätarhat ja istutukset, jotka tuottavat jatkuvasti satoa. Osakeyhtiömuotoisen maatilan eläimet luetaan muihin aineellisiin hyödykkeisiin. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 53.)

Erä Sijoitukset sisältää yrityksen osakkeita ja osuuksia sekä saamisia, joiden odotetaan tuottavan tuloa useampana kuin yhtenä tilikautena. Sijoitukset esitetään pääsääntöisesti tilinpäätöksessä hankintamenonsa suuruusina eikä niistä tavallisesti tehdä poistoja. Mikäli sijoituksen arvo on olennaisesti muuttunut, voidaan vähentää arvonalennus, ja vastaavasti jos sijoitukseen merkityn arvopaperin arvonnousee, voidaan tehdä arvonkorotus. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 88–89.)

Vaihtuvat vastaavat -puoli pitää sisällään vaihto-omaisuuden, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Vaihtuvista vastaavista voidaan käyttää myös nimeä vaihto- ja rahoitusomaisuus. Yleisimmin vaihto-omaisuus on varastoon ostettua, myytäväksi tarkoitettua tavaraa. Valmistustoimintaa harjoittavassa yrityksessä vaihto-omaisuutta ovat raaka-aineet, keskeneräiset tuotteet sekä valmiit tuotteet. (Tomperi 2003, 131.)

Vaihtuvien vastaavien saamia ovat yleisimmin myyntisaamiset, lainasaamiset ja siirtosaamiset. Myyntisaamisiin luetaan kaikki suoritteiden myynnistä johtuvat saamiset. Annetut rahalainat ovat lainasaamia. Siirtosaamiset johtuvat tilinpäätöstä laadittaessa tehtävästä menojen ja tulojen jaksottamisesta suoriteperusteiseksi. Kaikki saamiserät tulee erikseen eritellä pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin saamiin. Saaminen tai sen osa katsotaan pitkäaikaiseksi, mikäli se eräännyy maksettavaksi vasta yhden vuoden tai pidemmän ajan kuluttua. Tätä lyhyemmässä ajassa eräännyvät saamiset katsotaan lyhytaikaisiksi. Rahoihin ja pankkisaamisiin kuuluvat yrityksen kassassa olevat rahat sekä yrityksen pankkitileillä olevat varat (Tomperi 2003, 131).

Vastattavaa -puoli

Vastattavaa -puolen ensimmäisenä kohtana on yrityksen oma pääoma. Taseen oma pääoma voi kertyä sijoitettuna omana pääomana, hallussapitovoittona tai tulorahoituksena. Sijoitettu oma pääoma on yritykseen sijoitettua rahaa yrityksen omistajien toimesta. Osakeyhtiössä tämä tarkoittaa osakepääomaa, osuuskunnassa osuuspääomaa ja henkilöyhtiössä yhtiömiespääomaa. Hallussapitovoitot syntyvät pysyvien vastaavien arvonkorotusten kautta. Tulorahoituksella tarkoitetaan tässä kohdassa sitä, että tilikauden voitto ja edellisten tilikausien voitot näkyvät taseen omassa pääomassa. Tilikauden tappio puolestaan pienentää omaa pääomaa. (Kinnunen ym. 2010, 32–33.)

Tilinpäätössiirrot liittyvät verotuksen tuloksenjärjestelyyn sekä kirjanpidon ja verotuksen väliseen yhteyteen. Tilinpäätössiirrot ovat joko poistoeron muutoksia, jotka perustuvat suunnitelman mukaisten poistojen ja verotuksessa vähennettävien

poistojen erotukseen tai sitten vapaaehtoiisiin varauksiin liittyviä vapaaehtoisten varausten muutoksia. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 85–86.)

Kirjanpitovelvollinen saa kirjata suunnitelman mukaisia poistoja enemmän poistoja, mikäli siihen on olemassa erityinen syy. Erityiseksi syyksi käy ainoastaan se, että näin kyetään vaikuttamaan kirjanpitovelvollisen verotettavan tulon ja veron määrään. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 87.)

Pakolliset varaukset -kohdassa esitetään yrityksen tiedossa olevat vastaiset menot ja menetykset, joista ei ole odotettavissa vastaavaa tuloa. Tällainen saattaa olla esimerkiksi odotettavissa oleva vahingonkorvausten maksaminen. Pakollisten varausten ero siirtovelkoihin on siinä, että pakollisissa varauksissa ei välttämättä ole tiedossa tarkkaa summaa tai tarkkaa ajankohtaa siitä, milloin maksu tulee suoritettavaksi. Pakollisten varausten vastaerä esitetään tuloslaskelmassa kuluna. Pakolliset varaukset voidaan jakaa kolmeksi alaryhmäksi, joita ovat eläkevaraukset, verovaraukset ja muut pakolliset varaukset. Pakollisia varauksia on perusteltua käsitellä velkoina, kun tilinpäätöstä analysoidaan. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 105–106.)

Vieras pääoma tulee jaotella pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan ja lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Pitkäaikaista on sellainen velka tai velan osa, joka erääntyy maksettavaksi yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua. Lyhytaikaiseksi velaksi siis katsotaan velka, joka erääntyy maksettavaksi tasan vuodessa tai sitä lyhyemmässä ajassa. Vieraassa pääomassa esitetyjä eriä ovat pääomalainat, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat, lainat rahoituslaitoksilta, eläkelainat, saadut ennakot, ostovelat, rahoitusvekselit, velat saman konsernin yrityksille, velat omistusyhteisy yrityksille, muut velat ja siirtovelat. Lisäksi laskennallinen verovelka tulee ilmoittaa erikseen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 93–105.)

2.2.3 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetiedot ovat tuloslaskelman ja taseen liitteenä ilmoitettavia tietoja, jotka täydentävät oikeaa ja riittävää kuvaa yrityksen toiminnan tuloksesta ja talou-

dellisesta asemasta (Kirjanpitolaki 3). Liitetietoina esitettävät asiat ovat erittelyjä ja selostuksia, joiden avulla pyritään tekemään tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tiedoista ymmärrettävämpiä (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 47).

Muiden kuin pienten kirjanpitovelvollisten on pääsääntöisesti esitettävä laajemmat liitetiedot, joista määrätään kirjanpitoasetuksessa. Liitetiedot jaotellaan tilinpäätöksen laatimista koskeviin liitetietoihin, tuloslaskelmaa koskeviin liitetietoihin, taseen vastaavia koskeviin liitetietoihin, taseen vastattavia koskeviin liitetietoihin, tuloveroja koskeviin liitetietoihin, vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskeviin liitetietoihin, henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskeviin liitetietoihin sekä omistuksia muissa yrityksissä koskeviin liitetietoihin. (Tomperi 2010, 117.)

Pienet yksityisliikkeet, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, osuuskunnat, asunto-osakeyhtiöt sekä yhdistykset saavat esittää lyhennetyt liitetiedot. Näiden on esitettävä liitetietoina vähintään annetut pantit ja velan vakuudeksi annetut kiinnitykset, takaukset, vekseli-, takuu- ja muut vastuut sekä vastuusitoumukset. (Tomperi 2010, 117)

2.2.4 Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelman tarkoituksena on antaa tietoa siitä, miten yritys on aikaansaanut rahavirtaa ja kuinka se on käyttänyt kerryttämänsä rahavirran (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 143.) Rahoituslaskelmasta on tultava ilmi liiketoiminnan rahavirta, investointien rahavirrat sekä rahoituksen rahavirrat (Kirjanpitoasetus 2:1). Liiketoiminnan rahavirralla osoitetaan, onko yritys onnistunut aikaansaamaan tilikauden aikana liiketoimintansa avulla rahavirtoja riittävästi toimintaedellytystensä säilyttämiseksi ja luottojensa hoitamiseksi ilman, että yrityksen tarvitsee turvautua ulkopuolisiin rahoituslähteisiin. Investointien rahavirralla näytetään sellainen yrityksen rahavarojen käyttö, jonka tarkoituksena on rahavirran kerryttäminen pitemmällä aikavälillä. Esitettäviin asioihin kuuluu aineellisten hyödykkeiden, aineettomien hyödykkeiden sekä sijoitusten hankkimisesta maksetut ja myymisestä saadut rahat sekä pysyvien vastaavien sijoituksista saadut korot tai osingot. Rahoituk-

sen rahavirrassa puolestaan esitetään oman ja vieraan pääoman hankkimisesta ja palauttamisesta aiheutuneet rahavirrat. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 144–146.)

Rahoituslaskelmasta ei määrätä sen tarkemmin kirjanpitoasetuksessa, mutta Kirjanpitolautakunta on antanut yleisohjeen rahoituslaskelman laadinnasta. Pienen kirjanpitovelvollisen ei tarvitse tehdä rahoituslaskelmaa, mikäli tämä ei ole pörssiyritys. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 47.)

2.2.5 Toimintakertomus

Kirjanpitolain mukaisesti tilinpäätökseen on liitettävä toimintakertomus, jossa annetaan tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan kehittymistä koskevista tärkeistä seikoista. Toimintakertomuksessa esitetään yrityksen hallituksen tulkinta yrityksen menestymisestä. Siinä kuvataan esimerkiksi riskejä, taloudellista asemaa, tulosta ja kaikkia muita seikkoja, jotka vaikuttavat yrityksen toimintaan. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 48.) Toimintakertomuksessa on myös esitettävä tunnuslukuja muun muassa liiketoiminnasta, henkilöstöstä sekä ympäristöstä (Tomperi 2010, 116).

Toimintakertomus ei koske pienempiä kirjanpitovelvollisia, paitsi jos ne ovat pörssinoteerattuja (Kinnunen ym. 2010, 41). Mikäli pieni kirjanpitovelvollinen kuitenkin haluaa laatia toimintakertomuksen, se on esitettävä täydellisenä. Kirjanpitolautakunnan suositus on, ettei pieni kirjanpitovelvollinen laadi toimintakertomusta. (Tomperi 2010, 116.)

2.2.6 Tase-erittelyt

Pysyvistä vastaavista, vaihtuvista vastaavista, vieraasta pääomasta ja pakollisista varauksista on laadittava tase-erittelyt. Tase-erittelyt laaditaan varmentamaan tilinpäätöstä. Erittelyt tarkoittavat yksityiskohtaista selvitystä, jossa nimikekohtaisesti ja yksilöiden selvitetään kunkin tase-erän sisältö. (Tomperi 2010, 118.)

3 TILINPÄÄTÖKSEN OIKAISEMINEN

3.1 Tuloslaskelman oikaiseminen

Tuloslaskelmaa oikaistaessa siitä poistetaan sellaiset erät, joiden ei voida ajatella kuuluvan säännölliseen liiketoimintaan. Sellaiset tilikaudelle kuuluvat erät, joita ei ole kirjattu tuloslaskelmaan, mutta joiden voidaan katsoa kuuluvan tarkasteltavalle tilikaudelle, puolestaan lisätään oikaistuun tuloslaskelmaan. Oikaiseminen on välttämätön toimenpide, ennen kuin yrityksen taloudesta voidaan ryhtyä tekemään johtopäätöksiä. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 95.) Tässä luvussa käsitellään yleisimpiä oikaisemista vaativia eriä.

Valmisteveraston muutos siirretään tilinpäätöstä oikaistaessa muuttuviin kuluihin, koska varaston kasvu vähentää tuloslaskelmaan kirjattuja kuluja. Erä valmistus omaan käyttöön siirretään myös muuttuviin kuluihin, koska se siirtyy taseeseen omaisuudeksi ja näin vähentää tuloslaskelmaan kirjattuja kuluja. (Järvinen & Laine 2000, 29.) Liiketoiminnan muista tuotoista vähennetään kertaluontoiset ja epä-säännöllisesti toistuvat erät, esimerkiksi myyntivoitot. Vain luonteeltaan säännölliset muut tuotot voidaan pitää mukana oikaistussa tuloslaskelmassa. Säännöllisiä liiketoiminnan muita tuottoja ovat esimerkiksi vuokrat. Vastaavasti liiketoiminnan muista kuluista tulee vähentää sellaiset kulut, jotka ovat selkeästi kertaluontoisia, esimerkiksi pysyvien vastaavien myyntitappiot. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 95–96.)

Henkilöstökuluihin tulee kiinnittää huomiota tuloslaskelmaa oikaistaessa. Varsinkin pienissä yrityksissä voi olla niin, ettei omistaja nosta itselleen palkkaa ollenkaan, vaikka tekee yrityksessä töitä. Esimerkiksi toiminimen kohdalla omistajan palkan maksaminen itselleen ei ole edes mahdollista. Oikaistuun tuloslaskelmaan tulee merkitä arvioidut palkkakustannukset, jotta yrityksen kannattavuudesta saataisiin totuutta vastaava kuva. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 96.) Maataloudessa oikaistuun tuloslaskelmaan lisätään yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimus, jonka perustana käytetään yleensä keskimääräistä maataloustyöntekijöiden palkkatasoa (Pellinen & Enroth 2008, 61).

Rahoituserät tulee esittää varovasti. Tappiot kirjataan syntymiskaudella, mutta tuotot vasta kun voitot on realisoitu. Mikäli pitkäaikaisia luottoja tai sijoitusten kurssitappioita on kirjattu taseeseen siirtosaamisiksi, ne on eliminoitava sieltä ja kirjattava rahoituskuluksi. Merkittävät rahoitusarvopapereiden kurssitappiot voidaan katsoa kertaluontoisiksi ja poistaa tuloslaskelmaa oikaistaessa. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 96.)

Poistot tehdään suunnitelman mukaan. Erityisen tärkeää on oikaista sellaiset poistosuunnitelmat, joissa poistoajat ovat selkeästi liian pitkät. Poistoaikojen pitkitäminen voi johtaa siihen, että näytetään todellista parempaa tulosta. Poistojen oikaisussa voidaan käyttää EVL:n sallimia maksimipoistoja, mikäli parempaa oikaisumenetelmää ei ole käytettävissä. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 96.) Maataloudessa oikaistun tuloslaskelman poistot perustuvat veroilmoituksen tietojen sijaan oikaistun taseen tietoihin, koska maatalousverotuksessa osa poistoista voidaan tehdä etukäteen tasausvarauksen kautta (Pellinen & Enroth 2008, 61).

Tilinpäätösjärjestelyjen, kuten poistoeron muutoksen ja vapaaehtoisten varausten muutosten taustalla ei ole liiketoiminnallisia tapahtumia. Tuloslaskelmaa oikaistaessa nämä erät poistetaan, sillä niillä ei ole mitään tekemistä yrityksen kannattavuuden kanssa. Pakolliset varaukset eivät ole tilinpäätösjärjestelyjä, eikä niitä normaalisti oikaista. Tuloslaskelmaa oikaistaessa on lisäksi huomioitava, että tuottojen ja kulujen oikaisemisen jälkeen myös oikaisuja vastaava määrä veroja on huomioitava (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 97).

3.2 Taseen oikaiseminen

Kun tase oikaistaan, kaikki sellainen taseeseen merkitty varallisuus, johon todellisuudessa ei sisälly tulo-odotuksia, poistetaan. Tämän jälkeen omaa pääomaa pienennetään vastaavalla määrällä. Vastaavasti yritys voi olla todellisuudessa varakkaampi kuin tase osoittaa. Taseeseen omaisuus on kirjattu hankintamenoa ja siitä on vähennetty poistot. Taseen ei ole tarkoituskaan ilmaista käypiä arvoja. Kolmas asia, mihin tasetta oikaistaessa on syytä kiinnittää huomiota, ovat taseen

ulkopuoliset sitoumukset. Eli käytännössä sellaiset erät, joita voidaan pitää yrityksen velkana, mutta jotka eivät ole mukana taseessa, tulisi siirtää oikaistuun taselaskelmaan. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 102.)

Perustamismenot ja tutkimusmenot tulee eliminoida varoista ja omasta pääomasta, sillä niillä ei ole itsenäistä tulontuottamiskykyä. Kehittämismenot voidaan jättää oikaisemasta, mikäli on kohtalaisen varmaa, että on odotettavissa tuote tai palvelu, jolla on kysyntää ja joka saadaan valmiiksi. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 102.)

Aineellisten hyödykkeiden tasearvoja ei normaalisti oikaista. Jos ne kuitenkin on kirjattu oleellisesti yli- tai aliarvoon, oikaisu on perusteltua tehdä. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 102.) Maa-alueiden arvonnousut esitetään arvonkorotuksina, eivätkä ne vaikuta tulokseen. Mikäli aikaisemmin tehty arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002, 30.)

Saamiset, joihin liittyy epävarmuutta, on syytä eliminoida tasetta oikaistaessa. Epävarmat myyntisaamiset kirjataan luottotappioksi. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 103.)

4 TILINPÄÄTÖSANALYYSI

Tilinpäätösanalyysillä tarkoitetaan tilinpäätösinformaation pohjalta suoritettavaa kannattavuuden, rahoituksen ja taloudellisten toimintaedellytysten mittaamista ja arviointia. (Aho & Rantanen 1993, 36.) Yksi tilinpäätösanalyysin perusedellytyksistä on, että sen avulla saadaan luotettava kuva yrityksen taloudesta (Kinnunen ym. 2000, 109).

Tilinpäätösanalyysi on kaikkea sitä tutkimustoimintaa, jolla pyritään tuottamaan tilinpäätösinformaation ja siihen liittyvien muiden tietojen perusteella yrityksen toiminnasta kiinnostuneen päätöksentekoa varten kokonaisvaltainen kuva yrityksen taloudesta ja sen osatekijöistä sekä tekijöistä näiden taustalla (Kinnunen, Leppiniemi, Martikainen & Virtanen 2000, 95). Tilinpäätösanalyysi voi käytännössä tarkoittaa melko monenlaista analyysia. Seuraavissa kappaleissa esitetään lyhyesti tavanomaisimpia analyysejä, joita yrityksen taloudellisesta tilasta tehdään.

Toimiala-analyysit

Toimiala-analyyseillä arvioidaan tietyn toimialan menestymistä ja toimintaedellytyksiä. Toimiala-analyysien apuna käytetään toimialatilastoja, joiden avulla voidaan päätellä tietyn toimialan taloudellinen tila, kilpailuedellytykset ja tulevaisuudennäkymät. Toimialatilastoinnin avulla yritys pystyy vertaamaan omia tunnuslukujaan saman toimialan keskimääräisiin tuloksiin. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 91.)

Yritysanalyysi

Yritysanalyysillä tarkoitetaan yrityksen koko toiminnasta tehtävää laajaa analyysia. Yritysanalyysi käsittää yrityksen taloudellisen tilan lisäksi esimerkiksi yrityksen tuotekehityksen, tietojärjestelmän ja kilpailuanalyysin. Monesti yritysanalyysissä arvi-

oidaan edellä mainittujen lisäksi myös yrityksen toimintaympäristöä. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 91.)

Sijoitusanalyysit

Sijoitusanalyysit laaditaan palvelemaan lainanantajia sekä osakesijoittajia. Lainanantajien näkökulmasta yrityksessä tärkeintä on liiketoiminnan aikaansaaman rahavirran riittävyys lainojen lyhentämiseen sekä korkojen maksamiseen. Osakesijoittajalle puolestaan on tärkeää omistuksensa arvonnousu yrityksen kasvun myötä. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 92.)

Perinteinen tilinpäätösanalyysi

Perinteinen tilinpäätösanalyysi kohdistuu yksittäiseen yritykseen. Tilinpäätöksen pohjalta lasketaan yritykselle tunnuslukuja, joiden tason ja muutosten avulla yrityksen taloutta arvioidaan. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 91–92.) Tunnuslukuja käsitellään tarkemmin luvussa 5.

5 TUNNUSLUVUT

Yrityksen taloutta voi kuvata erilaisten tunnuslukujen avulla. Tuloslaskelman ja taseen ilmoittamista luvuista lasketaan suhdelukuja, joiden tarkoituksena on tilinpäätösinformaation tiivistäminen vertailukelpoiseen muotoon. Suhdelukujen avulla yrityksen tilikausien välinen vertailu helpottuu, ja samalla eri yritysten välinen vertailu mahdollistuu. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 89.)

Tunnuslukuja voidaan lähestyä useasta suunnasta, kun niitä tulkitaan. Joitakin tunnuslukuja ei tarvitse sen kummemmin vertailla toisiin yrityksiin tms., vaan saatua lukua vain verrataan ohjearvoihin. Yleensä jokaisen tunnusluvun kohdalla on järkevää verrata sitä yrityksen vanhempiin vastaaviin lukuihin, jotta yrityksen talouden suunta saadaan selville. Tunnuslukuja verrataan usein toimialan keskilukuihin ja kilpailijoiden lukuihin, jotta yrityksen asema näihin verrattuna saadaan selvitettyksi. Tietenkin tulee huomioida myös yrityksen omat tavoitteet. (Salmi 2006, 124–127.) Tavoitteet voivat vaihdella huomattavasti eri yritysten välillä. Toisten yritysten tavoite voi olla siinä, että pyritään takaamaan yrityksen jatkuvuus ja elanto, kun taas jokin toinen yritys asettaa tavoitteensa korkealle. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 89.)

Analyysissä käytettävät tunnusluvut tulee valita yrityksen omista lähtökohdista. Eri toimialoilla on omat erityispiirteensä, minkä vuoksi kaikkia yrityksiä ei voida mitata samoilla tunnusluvuilla. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 107.) Seuraavaksi esitellään yleisimmin käytettyjä yrityksen kasvua, kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta kuvaavia tunnuslukuja. Myös maataloudessa yleisesti käytettyjä tunnuslukuja esitellään erikseen, sillä osa niistä eroaa aika paljon yleisessä yritystoiminnassa käytettävistä tunnusluvuista.

5.1 Kasvu

Yleisin näkökulma yrityksen kokoon ja kasvuun perustuu yrityksen toiminnan volyymiin, jota parhaiten kuvaa tuloslaskelmasta löytyvä liikevaihto (Kinnunen, Laiti-

nen, Laitinen, Leppiniemi & Puttonen 2004, 46). Yrityksen toiminnan laajentumista tai supistumista kuvataan tyypillisesti liikevaihdon muutosprosentilla (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 201). Liikevaihdon muutosprosentti lasketaan alla olevan kaavan mukaisesti:

$$\frac{\text{tilikauden liikevaihto} - \text{edellisen tilikauden liikevaihto}}{\text{edellisen tilikauden liikevaihto}} \times 100$$

Käytössä olleen pääoman määrä kuvaa myös hyvin yrityksen kokoa ja kasvua. Mittaamiseen käytetään taseen loppusummaa, joka sisältää sekä yrityksen oman pääoman että vieraan pääoman. (Kinnunen ym. 2004, 47.) Siinä missä liikevaihto kuvaa vain yrityksen yhden tilikauden toiminnan laajuutta, taseen loppusumma on tulosta yrityksen koko historian ajalta. Taseen loppusummaa voidaan pitää vaakaampana mittarina yrityksen koosta kuin liikevaihtoa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 207.)

5.2 Kannattavuus

Yrityksen toiminnan perusedellytys on toiminnan kannattavuus. Liiketoimintaa voidaan yksinkertaistettuna pitää kannattavana silloin, kun tuotot ovat kuluja suuremmat, eli se tuottaa voittoa. Lyhytaikaisesti toiminta voi olla myös tappiollista ilman että yritys kaatuu, mikäli yritys on vakavarainen. (Siikavuo 2003, 165.)

Kannattavuuden tunnuslukuja ovat esimerkiksi myynti- ja käyttökate ja liiketulos. Näiden tarkoituksena on saattaa yritys kannattavuuden osalta vertailukelpoiseen muotoon. Joillain kannattavuuden tunnusluvuilla pyritään kuvaamaan yrityksen pääoman tuottoa, näitä ovat esimerkiksi oman pääoman tuotto prosentti ja sijoitetun pääoman tuotto prosentti. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2005, 55–60.)

Voittoprosentit

Erilaiset voittoprosentit sopivat parhaiten yhden yrityksen kehityksen seurantaan. Voittoprosentin muutos kertoo joko yrityksen kannattavuuden muutoksesta tai siten yrityksen toimintatavoissa tai toiminnan painopisteissä tapahtuneista muutoksista. Voittoprosentteja on erilaisia, esimerkiksi yleisesti käytettyjä ovat käyttökateprosentti, liikevoittoprosentti sekä tilikauden voittoprosentti. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 218.)

Käyttökate saadaan, kun liikevaihdosta vähennetään sekä kiinteät että muuttuvat kustannukset (Jyrkkiö & Riistama 2008, 70–71). Luku kertoo, paljonko yritystoiminnasta jää tuloja korkojen ja poistojen kattamiseen sekä mahdolliseksi voitoksi (Pellinen & Enroth 2008, 69).

Käyttökateprosentti on yksi voittoa kuvaavista tunnusluvuista. Käyttökateprosentti saadaan, kun käyttökate jaetaan liikevaihdolla ja saatu luku kerrotaan sadalla. Käyttökateprosenttia ei voida vertailla eri toimialoilla vaikuttavien yritysten kesken, koska ohjearvot ovat eri toimialoilla hyvinkin erilaiset. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 109–111). Käyttökateprosentille ei ole olemassa yleispätevää tavoitearvoa. Käyttökateen riittävyttä arvioitaessa on huomioitava käyttöomaisuuden poistovaatimukset sekä rahoituskulujen määrä. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2002, 57.)

Liiketulos saadaan, kun käyttökateesta vähennetään poistot. Liikevoittoprosentti saadaan, kun liikevoitto jaetaan liikevaihdolla ja saatu luku kerrotaan sadalla. Yritystutkimusneuvottelukunnan antamat liiketulosprosentin yleiset ohjearvot ovat seuraavat:

Arvio	Liiketulos-%
Hyvä	Yli 10 %
Tyydyttävä	5–10 %
Huono	Alle 5 %

Tilikauden voittoprosentti lasketaan jakamalla tilikauden voitto liikevaihdolla ja kertomalla saatu luku sadalla.

Pääoman tuotto

Erilaiset voittoprosentit käyvät hyvin yrityksen sisäisen kehityksen seuraamiseen. Eri yritysten välisessä vertailussa kuitenkin käytetään yleensä pääoman tuottoprosentteja. Sijoitetun pääoman tuottoprosenttia (ROI) käytetään tähän tarkoitukseen paljon. (Leppiniemi & Walden 2010, 331.) Sijoitetun pääoman tuottoprosentti lasketaan seuraavaa kaavaa noudattaen:

$$\frac{\text{voitto} + \text{rahoituskulut}}{\text{taseen loppusumma} - \text{korottomat velat}} = \text{sijoitetun pääoman tuottoprosentti}$$

Sijoitetun pääoman tuottoprosentille voidaan antaa suuntaa antava arvosteluasteikko. Yli 15 on hyvä, 9,0–14,9 on tyydyttävä, 0,0–8,9 on välttävä, ja alle nollan jäävä arvo on heikko. (Leppiniemi & Walden 2010, 331.)

Arviointi	Tunnusluvun arvo
Hyvä	Yli 15
Tyydyttävä	9,0–14,9
Välttävä	0,0–8,9
Heikko	Alle 0

Oman pääoman tuottoprosentti (ROE) ilmaisee, kuinka suuri tilikauden voitto on prosentuaalisesti, kun se suhteutetaan yrityksen omaan pääomaan. Kyseinen tunnusluku lasketaan jakamalla tilikauden voitto yrityksen omalla pääomalla. (Jorukka ym. 2009, 128.)

$$\frac{\text{tilikauden voitto}}{\text{oma pääoma}} \times 100$$

5.3 Vakavaraisuus

Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen rahoitusrakennetta, vieraan pääoman ja oman pääoman välistä suhdetta tai jotain tämän tunnusluvun johdannaista (Leppiniemi & Walden 2010, 332). Vakavarainen yritys sietää tilapäisesti myös huonompia aikoja. Tämä mahdollistuu, kun yrityksellä on riittävästi omaa pääomaa puskurina tappioiden kattamiselle. Vakavaraisella yrityksellä on myös mahdollisuus lisävelkaantumiselle, mikäli rahoitustilanne niin vaatii. Vieraan pääoman saaminen on sitä helpompaa, mitä vakavaraisempi yritys on. Todennäköisesti myös vieraasta pääomasta maksettava korko on pienempi vakavaraiselle yritykselle, sillä rahoittajien riski on pienempi kuin lainattaessa rahaa paljon velkaantuneelle yritykselle. (Kinnunen ym. 2004, 53.)

Omavaraisuusaste

Omavaraisuusaste saadaan, kun yrityksen oma pääoma jaetaan taseen loppusumman ja saatujen ennakoiden erotuksella ja kerrotaan sadalla. Omavaraisuusasteella mitataan yrityksen vakavaraisuutta sekä kykyä sietää tappiot. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2005, 61–62.)

$$\frac{\text{oma pääoma}}{\text{taseen loppusumma} - \text{ennakot}} \times 100$$

Omavaraisuusasteesta selviää, kuinka suuri osa yrityksen toiminnasta on rahoitettu omalla pääomalla (Jormakka ym. 2009, 131). Mitä velkaantuneempi yritys on, sitä alhaisemmaksi omavaraisuusaste jää (Kinnunen ym. 2010, 63). Seuraavassa ovat Yritystutkimusneuvottelukunnan antamat ohjearvot omavaraisuusasteelle.

Arvio	Omavaraisuusaste
Hyvä	Yli 40 %
Tyydyttävä	20 - 40 %
Heikko	Alle 20 %

Suhteellinen velkaantuneisuus

Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti saadaan, kun taseen veloista vähennetään saadut ennakot, minkä jälkeen luku jaetaan liikevaihdolla ja kerrotaan sadalla.

$$\frac{\text{vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}}{\text{liikevaihto}} \times 100$$

Suhteellista velkaantuneisuutta voidaan luotettavasti vertailla ainoastaan samalla toimialalla toimivien yritysten välillä. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2005, 62.) Maatiloilla on yleensä paljon pääomaa suhteessa liikevaihtoon. Tämän vuoksi suhteellinen velkaantuneisuus saattaa olla suuri, vaikka omavaraisuusaste olisikin hyvä. (Pellinen & Enroth 2008, 81.) Yritystutkimusneuvottelukunta on antanut seuraavat ohjearvot tuotannollisen yrityksen suhteellisesta velkaantuneisuudesta:

Arvio	Suhteellinen velkaantuneisuus
Hyvä	Alle 40 %
Välttävä	40–80 %
Heikko	Yli 80 %

5.4 Maksuvalmius

Maksuvalmiilla yrityksellä on aina riittävästi rahaa hoitaa laskunsa ja muut jokapäiväisen toiminnan edellyttämät maksut. Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen käteisen rahan, pankkitilien saldon ja nopeasti rahaksi muutettavissa olevien varojen määrän on oltava tarpeeksi suuri. Maksuvalmis yritys kykenee käyttämään hyväkseen ostolaskuihinsa liittyvät käteisalennusmahdollisuudet. (Kinnunen ym. 2004, 55.) Maksuvalmiutta edustavia nopeasti rahaksi muutettavia taseen varoja ovat esimerkiksi pörssinoteeratut arvopaperit, myyntisaamiset ja vaihto-omaisuus (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 239).

Quick ratio ja Current ratio

Maksuvalmiutta kuvataan vertaamalla rahoitusomaisuutta ja vaihto-omaisuutta tai niihin sisältyviä eriä yrityksen lyhytaikaisen vieraan pääoman määrään. Maksuvalmiuden mittareina käytetään Quick ratiota ja Current ratiota. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 244.)

rahoitusomaisuus = Quick ratio
lyhytaikainen vieras pääoma

Quick ration ohjeelliset arviointiperusteet ovat seuraavat: Yli 1 on hyvä, 0,5–1 on tyydyttävä ja alle 0,5 jäävä arvo on heikko (Jormakka ym 2009, 133: Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 246: Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 131). Kun yrityksen Quick ratio saa arvon 1, yrityksen lyhytaikaiset saamiset ovat yhtä suuret kuin lyhytaikainen vieras pääoma (Jormakka ym. 2009, 133).

Arviointi	Quick ratio
Hyvä	Yli 1
Tyydyttävä	0,5–1
Heikko	Alle 0,5

Current ratio on Quick ratiota laajempi maksuvalmiusmittari, sillä se huomioi myös vaihto-omaisuuden likvideiksi varoiksi. Likvideillä varoilla tarkoitetaan käteistä rahaa ja sellaisia varoja, jotka ovat nopeasti ja riskittömästi muutettavissa käteiseksi. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 129–132.)

(vaihto-omaisuus + rahoitusomaisuus) = Current ratio
lyhytaikainen vieras pääoma

Current ration ohjeelliset arviointiperusteet ovat seuraavat: Yli 2 on hyvä, 1–2 on tyydyttävä, ja alle 1 jäävä arvo on heikko (Jormakka ym. 2009, 133: Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 247: Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 132).

Arviointi	Current ratio
Hyvä	Yli 2
Tyydyttävä	1–2
Heikko	Alle 1

5.5 Käyttöpääoman erien kiertoaajat

Kiertoaikoja lasketaan tyypillisesti myyntisaamisille, ostovelaille ja varastoille. Myyntisaamisten kiertoaika lasketaan seuraavasti:

$$\frac{\text{myyntisaamiset}}{\text{liikevaihto / 365}} = \text{myyntisaamisten kiertoaika}$$

Kaavasta saatava tunnusluku kertoo sen, kuinka monta päivää keskimäärin yrityksen asiakkaat käyttävät maksuaikaa. (Jormakka ym. 2009, 135–136.) Yrityksen maksuvalmiutta saatetaan kyetä parantamaan nopeuttamalla myyntisaamisten kiertoaikaa. Tämä onnistuu esimerkiksi tehostamalla perintää. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 249.)

Ostovelkojen kiertoaika puolestaan lasketaan seuraavasti:

$$\frac{\text{ostovelat}}{\text{ostot / 365}} = \text{ostovelkojen kiertoaika}$$

Tunnusluku kertoo, kuinka monta päivää keskimäärin yrityksen ostovelat ovat maksamatta. Tämä tarkoittaa toisin sanoen sitä, kuinka pitkiä maksuaikoja yritys saa tavarantoimittajiltaan. (Jormakka ym. 2009, 136.) Ostolaskujen maksamista hidastamalla saatetaan kyetä parantamaan yrityksen maksuvalmiutta (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 250).

Ostovelkojen ja myyntisaamisten kiertoaajasta voidaan johtaa kiertonopeus. Kiertonopeus saadaan jakamalla tarkastelujakson päivät (365) kiertoaajalla. Kiertono-

peus kertoo käytännöllisesti katsoen sen, kuinka monta kertaa myyntisaamiset tai ostovelat uusiutuvat tarkasteluajanjakson aikana. (Jormakka ym. 2009, 136–137.)

Varastojen kiertoaika lasketaan samalla periaatteella kuin ostovelkojen ja myyntisaamistenkin. Yrityksen varastojen saldo jaetaan tarkastelujakson päivittäisillä ostoilla.

vaihto-omaisuus = varastojen kiertoaika
(ostot / 365)

Kiertonopeus lasketaan niin ikään jakamalla tarkastelujakson päivät (yleensä 365 päivää) varaston kiertoaikalla. Tilinpäätöksestä on mahdollista laskea varaston kiertoaika ja kiertonopeus raaka-ainevarastoille, keskeneräisten töiden varastoille sekä valmiiden tuotteiden varastoille. (Jormakka ym. 2009, 137.)

5.6 Maataloudelle tyypillisiä tunnuslukuja

Maataloudenharjoittajat tekevät puolisoineen pääosan maatalon töistä, mutta eivät maksa verotuksessa huomioon otettavaa palkkaa itselleen. Maatalouden tunnuslukuja laskettaessa on näin ollen otettava huomioon yrittäjäperheen palkkavaatimus. Maataloudessa on käytössä erityisiä palkkavaatimukseen liittyviä tunnuslukuja, kuten yrittäjätulo, kannattavuuskerroin ja työtuntiansio. Kyseisiä tunnuslukuja ei käytetä yleisessä yritystoiminnassa. Tunnuslukujen käyttäminen ei vaadi maatalouden harjoittamista, vaan ne ovat käyttökelpoisia myös muille yrittäjien omalla työvoimalla toimiville pienyrityksille. (Pellinen & Enroth 2008, 67.) Yleisessä liiketoiminnassa käytettävistä tunnusluvuista useat ovat kuitenkin erittäin käyttökelpoisia myös maatalouden tunnuslukuanalyysiin.

Maitotilan kannattavuutta arvioitaessa on huomioitava, että suuren työmäärän ansiosta yrittäjät voivat saada riittävästi tuloja elääkseen, vaikka suhteelliset kannattavuuden tunnusluvut olisivatkin heikkoja (Pellinen & Enroth 2008, 68).

Tunnuslukujen laskennassa käytettäviä osatekijöitä

Seuraavien tunnuslukujen laskennassa käytetään melko paljon oman pääoman korkovaatimusta yhtenä tekijänä. Oman pääoman korkovaatimuksen laskennassa suositus on käyttää 5:tä prosenttia. Tämä vastaa kokonaispääoman tuoton ohjearvoissa tyydyttävän kannattavuuden alarajaa. (Pellinen & Enroth 2008, 61.)

Toinen tunnuslukujen laskennassa paljon käytetty osatekijä on yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimus. Oman työn palkkavaatimus voi perustua siihen palkkaan, jota yrittäjäperhe voisi saada työskennellessään tilan ulkopuolella. Jotta toimialavertailu mahdollistuisi, palkkavaatimuksen perusteena kuitenkin käytetään yleensä keskimääräistä maataloustyöntekijöiden palkkatasoa. (Pellinen & Enroth 2008, 61.) Oikaistussa tuloslaskelmassa yrittäjäperheen palkkavaatimus esitetään kiinteinä kuluina. Oman työn palkkavaatimus lasketaan kertomalla tehdyt työtunnit tuntipalkalla. (MTT Kannattavuuskirjanpito 2012.) Taulukko 1 kuvaa edellä mainittua maataloustyöntekijöiden keskimääräistä palkkatasoa vuosittain.

TAULUKKO 1. Maataloustyöntekijöiden keskimääräinen tuntipalkka (Lähde: MTT Kannattavuuskirjanpito 2012).

Vuosi	Euroa
2005	12,30
2006	12,40
2007	12,60
2008	13,00
2009	13,50
2010	14,00

Yrittäjätulo

Maatalouden tulosta kuvaava yrittäjätulo eli maataloustulo jää kokonaistuotosta yrittäjäperheen palkaksi sekä oman pääoman koroksi. Yrittäjätulo saadaan, kun kokonaistuotoista vähennetään kaikki kustannukset lukuun ottamatta yrittäjäperheen palkkavaatimusta ja oman pääoman korkovaatimusta. Tunnusluku ei kuvaa

yrittäjäperheen tekemää työtä eikä oman pääoman käyttömääriä. (MTT Kannattavuuskirjanpito 2012.)

Työansio ja työtuntiansio

Työansio kuvaa sitä, paljonko omalle työlle saadaan korvausta, kun tilan kokonais-
tuotoista on vähennetty kaikki kustannukset lukuun ottamatta oman työn palkka-
vaatimusta ja veroja (Pellinen & Enroth 2008, 77).

työansio = yrittäjätulo – oman pääoman korkovaatimus

Maatilojen välillä saattaa olla suuriakin eroja oman työn tuntimäärällä, joten vertai-
lukelpoiseksi työansio saadaan jakamalla se yrittäjäperheen tehdyillä työtunneilla
(Pellinen & Enroth 2008, 76–77). Tavallaan lasketaan itselleen tuntipalkka. Näin
saatua lukua kutsutaan työtuntiansioksi. Tulee huomioida, että työtuntiansio kuvaa
työtuntiansiota ennen veroja (Pellinen & Enroth 2008, 76–77).

työtuntiansio =
$$\frac{\text{työansio}}{\text{tehdyt työtunnit}}$$

Kannattavuuskerroin

Kannattavuuskerroin lasketaan jakamalla yrittäjätulo oman työn palkkavaatimuk-
sen ja oman pääoman korkovaatimuksen summalla. Kannattavuuskertoimesta
näkee, kuinka suuri osa palkkavaatimuksesta ja oman pääoman korkovaatimuk-
sesta on saavutettu. Kannattavuuskertoimen ollessa 1 yrittäjätulo on yhtä suuri
kuin tavoitteeksi asetetut palkka- ja korkovaatimuksetkin. Mikäli lukema on pie-
nempi kuin yksi, tavoitteisiin ei ole päästy. (MTT Kannattavuuskirjanpito 2012.)
Kannattavuuskertoimen laskemisessa käytettävä kaava on seuraava:

yrittäjätulo

(yrittäjäperheen palkkavaatimus + oman pääoman korkovaatimus)

Oman pääoman tuotto ja oman pääoman tuottoprosentti

Oman pääoman tuotto kertoo, kuinka paljon tuottoa jää koroksi omalle pääomalle, kun tuotoista vähennetään kaikki kustannukset paitsi oman pääoman korkovaatimus. Oman pääoman tuottoprosenttia laskettaessa oman pääoman tuotto suhteutetaan oman pääoman määrään. Tuottoprosenttia voidaan verrata markkinoilta saatavaan vastaavan riskin omaavaan sijoituksen tuottamaan korkoon. (MTT Kannattavuuskirjanpito 2012.) Oman pääoman tuottoprosentin kaava on seuraava:

$$\frac{\text{oman pääoman tuotto}}{\text{oman pääoman määrä}} \times 100$$

6 TASEEN RAKENTAMINEN MAATALOUDENHARJOITTAJALLE

Maatalouden harjoittajien ei tarvitse tehdä verotusta varten varsinaista tasetta. Veroilmoitusta varten laskettu maatalouden varojen määrä ei suoraan sovellu käytettäväksi kannattavuuslaskennassa. Verotuksessa esimerkiksi pellon arvo on paljon käypää arvoa alempi, ja kotieläinten ja tarvikevarastojen arvoa ei huomioida ollenkaan. (Pellinen & Enroth 2008, 55.) Koneiden, rakennusten ja salaojien käyppien arvojen laskeminen voidaan perustaa niiden jälleenhankinta-arvoihin ja käyvän arvon muutosta vastaaviin poistoihin. (Pellinen & Enroth 2008, 57).

Rakensin taseen uudelleen opinnäytetyötäni varten veroilmoitusta varten laaditun ”taseen” pohjalta. Lisäsin taseeseen kotieläimet, pellot, rehuvarastot sekä maitokiintiöt. Vastakirjaukseksi perustin taseen Vastattavaa -puolen oman pääoman alle arvonkorotusrahaston, jonne lisäsin yhtenä eränä Vastaavaa -puolelle tekemäni arvonkorotukset. Koneiden ja rakennusten arvoa en ryhtynyt työssäni muuttamaan Pellisen ja Enrothin teoksen ”Suositus maatilayrityksen maatalouden taseeksi”-ohjeen mukaisesti. Tässä luvussa teen selkoa siitä, minkä pohjalta olen taseen rakentanut ja kuinka olen päätenyt arvioimaan omaisuuserien arvot.

6.1 Pellon arvon määrittäminen taseeseen

Pellon arvo perustuu edellisen viiden vuoden keskimääräisiin peltokauppahintoihin siten, että peltoarvosuositus lasketaan vähentämällä peltokauppojen keskiarvosta 30 % (Pellinen & Enroth 2008, 57). Opinnäytetyössäni olen määrittänyt pellon arvon taseeseen käyttämällä Maanmittauslaitoksen kauppahintatilastoja vuosilta 2002–2009. Kauppahintatilastojen tiedot perustuvat Maanmittauslaitoksen ylläpitämään kiinteistöjen kauppahintarekisteriin. Kauppahintatilastoon on listattu myös yksinomaan viljeltyä maata sisältävät kiinteistöt maakunnittain. Pellon arvoa määrittäessäni työtä varten käytän laskennan lähtökohtana tilastoista ilmeneviä peltohehtaarien keskiarvohintoja vuosina 2002–2009 Keski-Pohjanmaalla. Nämä hinnat esitetään taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Peltihehtaarin hinta Keski-Pohjanmaalla 2002–2010 (Maanmittauslaitos 2003, 49; Maanmittauslaitos 2004, 52; Maanmittauslaitos 2005, 55; Maanmittauslaitos 2006, 54; Maanmittauslaitos 2007, 53; Maanmittauslaitos 2008, 51; Maanmittauslaitos 2009, 50; Maanmittauslaitos 2010, 50; Maanmittauslaitos 2011, 46).

vuosi	€ / ha keskiarvo
2002	4221
2003	3354
2004	3502
2005	4107
2006	4358
2007	4908
2008	5451
2009	7077
2010	6445

Taulukossa 2 esitetyistä luvuista olen laskenut viiden vuoden keskiarvot ja vähentänyt siitä 30 % varovaisuuden periaatteen mukaisesti. Keski-Pohjanmaalla sijaitsevan pellon tasearvoksi saadaan näin 2735,88 €/ha vuonna 2007, 2832,06 €/ha vuonna 2008, 3125,64 €/ha vuonna 2009 ja 3626,14 €/ha vuonna 2010. Seuraavasta taulukosta (TAULUKKO 3) ilmenee pellon tasearvo laskettuna Maanmittauslaitoksen kauppahintatilastojen pohjalta. Esimerkiksi 2007 vuoden luku on viiden aikaisemman vuoden keskiarvojen keskiarvo jne. Vuotuiset keskiarvot selviävät taulukosta 2. Viimeisessä sarakkeessa olen vähentänyt 30 % peltokauppojen hehtaarille lasketusta keskiarvohinnasta varovaisuuden periaatteen mukaisesti.

TAULUKKO 3. Peltihehtaarin tasearvo vuosina 2007–2010

vuosi	5 vuoden keskiarvo, €/ha	– 30 %
2007	3908,4	2735,88
2008	4045,8	2832,06
2009	4465,2	3125,64
2010	5180,2	3626,14

6.2 Maitokiintiön arvo taseessa

Tuotanto-oikeudet, kuten maitokiintiö, arvostetaan nettovarallisuutta laskettaessa vuoden lopun käypään arvoon. Käypänä arvona pidetään keskimääräistä markkinahintaa. Vuoden 2010 maitokiintiöt arvostetaan siis kokonaisuudessaan keskimääräisen markkinahinnan perusteella. (Verohallinto 2011.) Osalla ajanjaksosta, jonka lukuja tarkastelen, arvo kuitenkin laskettiin eritavalla. Vuosina 2007–2009 puoliosuuden käypänä arvona pidettiin keskimääräistä markkinahintaa. Toinen puoli kuitenkin arvostettiin hallinnolliseen hintaan. Näin tehtiin siksi, että mikäli tuottaja möi maitokiintiötänsä, niistä vähintään puolet oli myytävä ensiksi valtiolle ja toisen puolen sai myydä suoraan toiselle tuottajalle. Mikäli keskimääräistä markkinahintaa ei ollut saatavilla, voitiin maitokiintiön koko määrän käypänä arvona pitää hallinnollista hintaa.

Vuonna 2007 hallinnollinen hinta oli 0,04 €/litra (Verohallinto 2007). Hallinnollinen hinta vuonna 2008 oli 0,04 €/litra (Verohallinto 2008). Hallinnollinen hinta vuonna 2009 oli 0,04 €/litra (Verohallinto 2009). Maitokiintiöiden tuottajien välisestä kaupasta on olemassa tilastotietoa ELY-keskuksittain. Keski-Pohjanmaa kuuluu Pohjanmaan ELY-keskuksen piiriin. Tike-tietopalvelukeskuksen kautta sain selville Pohjanmaan ELY-keskuksen alueen vuosien 2007–2010 välisen ajanjakson tuottajien välisen kiintiökaupan verottomat hinnat. Kiintiön kappalehinta on saatu jakamalla kauppasumma myytyjen kiintiöiden määrällä. Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskuksen alueella tuottajien välisen meijerimaidon kiintiökaupan keskihinta oli 0,30 €/litra vuonna 2007, 0,15 €/litra vuonna 2008, 0,09 €/litra vuonna 2009 ja 0,06 €/litra vuonna 2010. (Tike, sähköpostiviesti 13.03.2012.)

Taulukosta 4 käy ilmi tuottajien välisen kiintiökaupan keskimääräinen hinta litraa kohden, hallinnollinen hinta litraa kohden sekä viimeisessä sarakkeessa edellä mainituista laskettu arvo, jonka mukaan olen opinnäytetyössäni arvostanut maitokiintiön taseeseen. Vuosina 2007–2009 tämä luku on puolet hallinnollisesta hinnasta ja puolet keskimääräisestä markkinahinnasta, ja vuonna 2010 luku on suoraan tuottajien välisistä kaupoista saatu keskiarvo litraa kohden.

TAULUKKO 4. Maitokiintiön arvo taseessa (Lukujen lähteet TIKE Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus ja Verohallinto)

vuosi	tuottajien välinen kauppa	hallinnollinen hinta	hinta keskim. €/litra
2007	0,30	0,04	0,170
2008	0,15	0,04	0,095
2009	0,09	0,04	0,065
2010	0,06	-	0,060

6.3 Tuotevarastojen arvon määrittäminen taseeseen

Maatilan tuotevarastot ovat myytäviä tuotteita tai tilalla tuotettuja ja edelleen käytettäviä markkinattomia tuotteita, kuten esimerkiksi karkeita rehuja, heinää ja säilörehua. Maatalouden kokonaistuottoa laskettaessa tuotevarastot hinnoitellaan markkinahintaan ilman tukia ja arvonlisäveroa. Kun käytetään markkinahintaa, myös tasearvot ovat tältä osin käypiä arvoja. Markkinakelpoisten tuotteiden varastohintana käytetään tilinpäätöksen ajankohdan markkinahinnasta johdettua tilahintaa. Markkinattomien rehujen hinnoittelu voi perustua joko tuotantokustannuksiin tai rehujen suhteelliseen arvoon. Mikäli rehu hinnoitellaan suhteelliseen arvoon, rehulla tulee olla korvaava tuote, jonka hintaan arvo pohjautuu. Varastossa olevat tuotteet tulee arvostaa varovaisuutta noudattaen. (MTT kannattavuuskirjanpito 2012.)

6.4 Kotieläinten arvon määrittäminen taseeseen

Taseen aineellisten hyödykkeiden kohtaan Muut aineelliset hyödykkeet sisällytetään luonnonvarat, arvo- ja taide-esineet sekä kasvatettavat varat. Kasvatettaviin varoihin sisällytetään muun muassa jalostuseläimet sekä lypsykarja. Lypsykarja luetaan siis taseessa pysyviin vastaaviin. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 53.) Vaikka kotieläimet pitäisi periaatteessa jakaa tuotantoeläimiin, jotka ovat pysyviä vastaavia, ja kasvatettaviin eläimiin, jotka luetaan vaihto-omaisuuteen, yksinkertaistamisen vuoksi ”Suositus maatilayrityksen maatalouden taseeksi” sisällyttää kaikki kotieläimet yhtenä eränä vaihto-omaisuuteen. (Pellinen & Enroth 2008, 56–

57). Opinnäytetyössä tasetta muodostaessani olen päätenyt kokonaisuudessaan noudattamaan edellä mainittua suositusta maatilayrityksen maatalouden taseeksi, joten arvostan kotieläimet yhtenä eränä vaihto-omaisuuteen.

Maatalouden kirjanpidossa kotieläimet jaetaan tuotantoeläimiin ja tuote-eläimiin. Tuotantoeläimet ovat pitkäaikaisia, pitoaika yli kaksi vuotta, tuotantovälineitä ja näin rinnastettavissa muuhun käyttöomaisuuteen. Tuotantoeläimiksi luetaan mm. lehmät, hiehot, emakot ja uuhet. Tuotantoeläiminä pidetään myös niiden uudistusta varten kasvatettavia nuoria eläimiä. Tuote-eläimet puolestaan ovat vaihto-omaisuutta. Tuote-eläimiin luetaan esimerkiksi lihanaudat, lihasiat ja broilerit. Tuote-eläimiksi luetaan myös myyntiin kasvatettavat eläimet ja lyhyen pitoajan tuotantoeläimet, kuten munivat kanat. Jos eläinten tulevaa käyttöä ei tiedetä, ne luetaan vaihto-omaisuudeksi. (MTT kannattavuuskirjanpito 2012.)

Kannattavuuskirjanpidossa molempia kotieläinryhmiä käsitellään tilinpäätöksessä kuten vaihto-omaisuutta ja näin ne myös ilmoitetaan taseeseen. Tilikauden lopussa kotieläinomaisuus tulee inventoida ja arvon muutos laskea ja ilmoittaa varastonmuutoksena tulostilille. Tuloslaskelmassa eläinomaisuuden muutos esitetään liikevaihdon jälkeen. Poistoja ei eläinomaisuudesta tehdä paitsi poikkeustapauksissa, kuten jonkin arvokkaan jalostuseläimen kohdalla. (MTT kannattavuuskirjanpito 2012.)

Eläimet arvostetaan markkinahintaan ilman eläintukia ja arvonlisäveroa. Arvot määritellään eläinryhmittäin, joten ikä ja koostumus tulee ottaa huomioon eläintä arvostettaessa. Ohjearvoilla kuvataan keskimääräistä arvoa eläinryhmittäin, ja tilakohtainen arvo voi poiketa ohjearvosta. Tuotantoeläimet arvostetaan hankintahinnan ja teurasarvon välille. Arvostamiseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi uudistusnopeus, uudistustapa sekä tuotantotaso. Hiehon arvo määritellään vasikan (alin arvo) ja poikivan hiehon (ylin arvo) hintojen perusteella. Myyntiin kasvatettavat tuotantoeläimet arvostetaan markkinahintojen perusteella, alimpana arvona teurasarvo ja ylimpänä hankinta-arvo. Tuote-eläinten arvostamiseen käytetään markkinahintaan perustuvaa käypää arvoa, käytännössä tämä arvo on arviointijankohdan hankinta- tai teurasarvo. Tuote-eläinten arvostamisessa alin arvo on

ostohinta ja ylin arvo puolestaan teurashinta. (MTT kannattavuuskirjanpito 2012.)
Taulukossa 5 esitetään vuosina 2007–2010 taseessa käytetyt kotieläinten arvot.

TAULUKKO 5. Lypsytilan kotieläinten arvo taseessa (MTT Kannattavuuskirjanpito 2012)

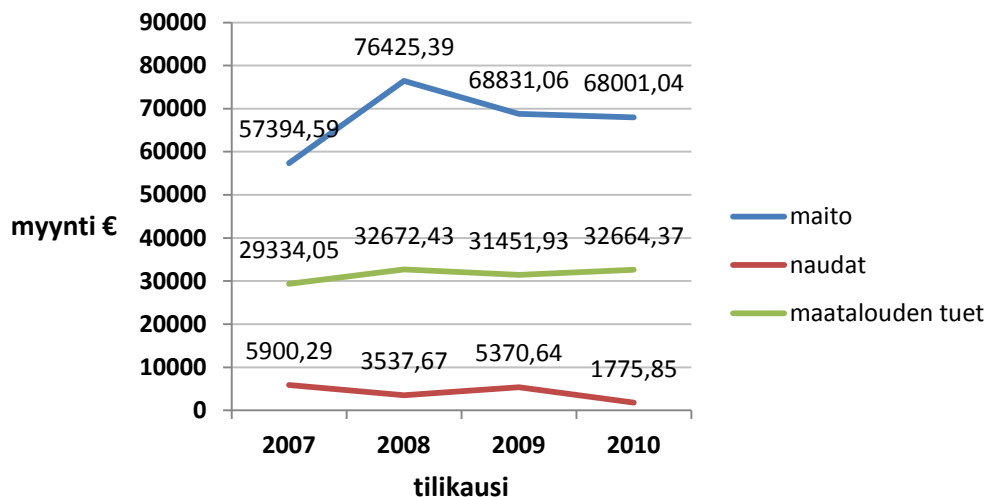
	2007	2008	2009	2010
Lypsylehmä	760	760	760	760
Emolehmä	760	760	760	760
Sonni yli 2 v	1000	1000	1000	1000
Sonni 1–2 v	640	640	640	640
Hiehot teuraaksi yli 2 v	570	570	570	570
Hiehot uudistukseen yli 2 v	760	760	760	760
Hiehot 1–2 v	590	590	590	590
Vasikat alle 1 v	170	170	170	170
Vasikat teuraaksi	200	200	200	200

6.5 Maatalouden oma pääoma

Maatalouden taseeseen oman pääoman määrä lasketaan vähentämällä taseen loppusummasta vieraan pääoman määrä (Pellinen & Enroth 2008, 57). Arvonkorotusrahaston, edellisten tilikausien voiton ja tilikauden voiton määrät ovat tarkat. Tasaaminen suoritetaan siis kohdassa muu oma pääoma. Tämä luku on laskettu vähentämällä taseen loppusummasta vieraan pääoman määrä ja sen jälkeen vähennetään vielä muut oman pääoman erät, joista on olemassa tarkka tieto.

7 TUNNUSLUKUANALYYSI MAATALOUDENHARJOITAJALLE

Toimeksiantajani toimii Keski-Pohjanmaalla maa- ja metsätaloudessa. Olen työväni käsitellyt ainoastaan yrityksen maataloutta. Tilan päätuotantosuunta on maidontuotanto, lihanmyynnin osuus tilan liikevaihtokertymästä on huomattavasti pienempi, ja se on aiheutunut lähinnä maidontuotannosta poistettavista lehmistä sekä välitykseen menevistä vasikoista. Opinnäytetyöni kohdetilan liikevaihto koostuu kotieläintulojen (maito-, teuras- ja välitystulot) lisäksi maataloudelle maksettavista tuista. Kuvio 1 kuvaa yrityksen liikevaihdon muodostumista ja kehitystä tilikaudesta 2007 tilikauteen 2010.

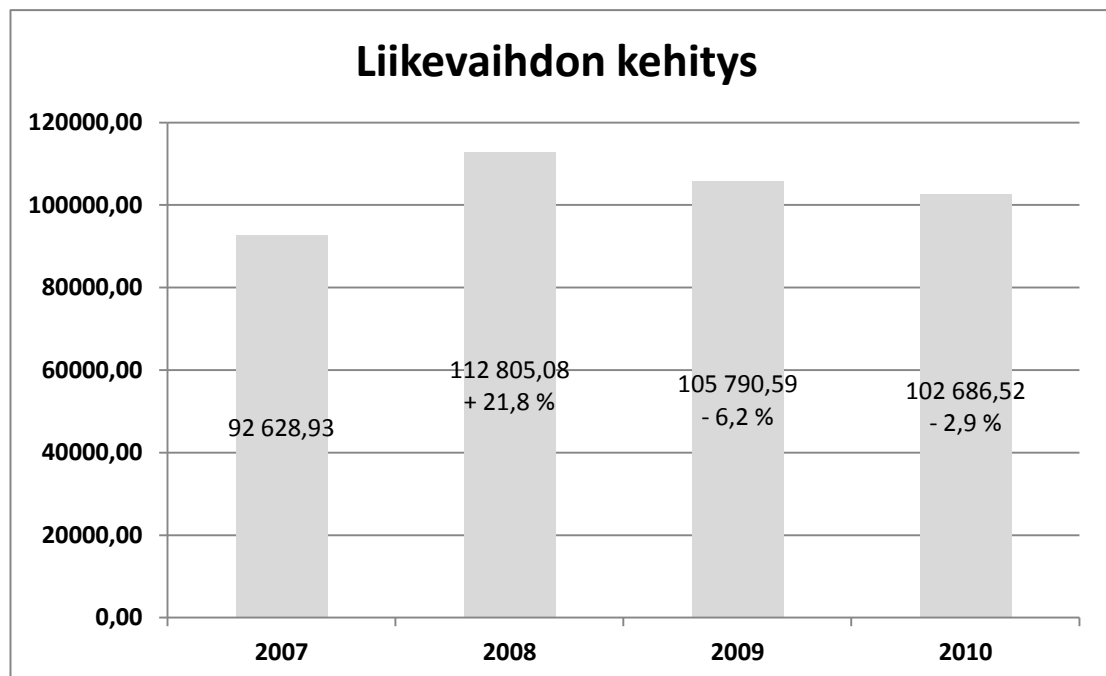

KUVIO 1. Liikevaihdon muodostuminen tilikausina 2007–2010

Ennen tunnuslukuanalyysin aloittamista tein toimeksiantajalleni kannattavuuslaskentaan sopivat taseet tilikausilta 2007–2010. Luvussa 6 on esitelty keskeisimpiä maataloudenharjoittajan taseelle tyypillisistä asioista. Seuraavaksi oikaisin tuloslaskelmat ja taseet ja näiden pohjalta tein yritykselle tunnuslukuanalyysin. Tässä luvussa esittelen analyysin tuloksia ja johtopäätöksiä tämän pohjalta.

7.1 Yrityksen kasvu

Maataloudessa liikevaihtoa laskettaessa otetaan huomioon myyntitulojen lisäksi myös maatalouteen liittyvät tuet ja avustukset, sillä ne ovat tärkeä osa maatalouden tuloja. Kuvio 2 kuvaa liikevaihdon kehittymistä tilikaudesta 2007 tilikauteen 2010. Olen laskenut liikevaihdosta liikevaihdon muutosprosentin. Tilikaudesta 2007 tilikauteen 2008 liikevaihto kasvoi peräti 21,8 %. Tilikaudesta 2008 tilikauteen 2009 liikevaihto laski 6,2 %. Tilikaudesta 2009 tilikauteen 2010 liikevaihto jatkoi laskuaan hieman hitaammin, 2,9 %. Kokonaisuudessaan tilikaudesta 2007 tilikauteen 2010 liikevaihto on kasvanut 10,86 %.

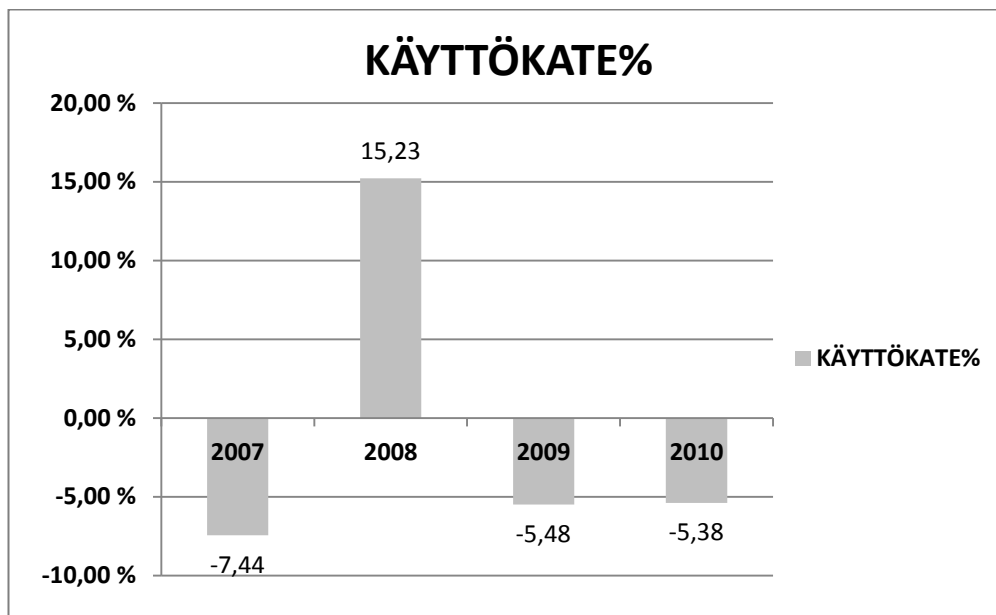
KUVIO 2. Liikevaihto tilikausina 2007–2010

7.2 Kannattavuus

Käyttökateprosentti

Yrityksen käyttökate on vaihdellut $-7,44$ – $15,23$ %:n välillä. Huonoimmillaan käyttökateprosentti oli tarkastelujakson alussa eli tilikaudella 2007, lukema oli tuolloin

negatiivinen, $-7,44$ %. Parhaimmillaan käyttökateprosentti oli tilikaudella 2008, jolloin lukemaksi saatiin $15,23$ %. Tilikaudella 2009 käyttökateprosentti oli $-5,48$ %, ja tilikaudella 2010 käyttökateprosentti oli $-5,38$ %. Huomioitavaa tässä on, että käyttökateprosentti lasketaan oikaistusta tuloslaskelmasta, jolloin käyttökateen määrään vaikuttaa virallisen tuloslaskelman tuottojen ja kulujen lisäksi myös yrittäjäperheen palkkavaatimus. Tilikauden 2008 lukeman voi tulkita hyväksi. Tilikausilla 2007, 2009 ja 2010 käyttökateprosentiksi saatiin negatiivinen lukema, jota voi pitää hyvin heikkona. Kuvio 3 esittää käyttökateprosentin kehittymisen tilikausina 2007–2010.

KUVIO 3. Käyttökateprosentti tilikausina 2007–2010

Yrittäjätulo, työansio ja työtuntiansio

Taulukossa 6 näkyy, kuinka olen laskenut toimeksiantajalleni yrittäjätulon, työansion ja työtuntiansion. Yrittäjätulo kuvaa yrittäjäperheelle itselleen omaksi palkaksi ja oman pääoman koroksi jäävää tuloa. Lukema on yrittäjätulo ennen veroja. Yrittäjätulosta vähennetään oman pääoman korkovaatimus. Korkovaatimuksen laskennassa olen käyttänyt suositusten mukaista 5 %:a. Näin saadaan työansio, joka kuvaa yrittäjäperheen omalle työlle saatua korvausta. Jotta työansiota voitaisiin vertailla eri tilojen välillä, se saatetaan vertailukelpoiseen muotoon jakamalla se

tehdyillä työtunneilla. Näin saatua työtuntiansiota on helppo vertailla tilojen välillä ja miksei myös muihin toimialoihin.

TAULUKKO 6. Laskelma yrittäjätulosta, työansiesta ja työtuntiansiosta

	2007	2008	2009	2010
KOKONAISTUOTTO	92 628,93	114 849,26	103 319,09	107 254,96
vähennetään kulut, paitsi yrittäjäperheen palkkavaatimus ja oman pääoman korkovaatimus	43 876,08	65 136,69	51 781,06	57 937,95
YRITTÄJÄNTULO	48 752,85	49 712,57	51 538,03	49 317,01
Vähennetään oman pääoman korkovaatimus	6835,85	5252,54	4786,32	4628,81
TYÖANSIO	41 917,00	44 460,03	46 751,71	44 688,20
Jaetaan tehdyillä työtunneilla	4700	4500	4850	4050
TYÖTUNTIANSIO	8,92	9,88	9,64	11,03

Yrittäjänvoitto

Oikaistun tuloslaskelman viimeinen kohta on yrittäjänvoitto. Toimeksiantajani yrittäjänvoitto oli 2007 tilikaudella -22 180 €, 2008 tilikaudella 1 384 €, 2009 tilikaudella -18 480 € ja 2010 tilikaudella -15 991 €. Yrittäjänvoiton ollessa positiivinen luku kaikki kustannukset on saatu katettua. Mikäli yrittäjänvoitoksi muodostuu negatiivinen luku, kaikkia kustannuksia ei ole pystytty kattamaan. Käytännössä tämä tarkoittaa usein sitä, että yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimuksesta sekä oman pääoman korkovaatimuksesta on jouduttu tinkimään. Jos luku on ollut vain vähän negatiivinen, se kertoo, ettei tavoitteista ole jääty kovin kauas. Vaikka peräti kolmena tilikautena yrittäjänvoitto jää negatiiviseksi, lypsykarjataloudella on keskimääräisesti mennyt vielä huonommin, kuten taulukosta 7 voi nähdä.

TAULUKKO 7. Yrittäjänvoiton vertaaminen toimialaan

	2007	2008	2009	2010
YRITTÄJÄNVOITTO	-22 179,80	1384,20	-18 480,30	-15 990,90
Yrittäjänvoitto keskimäärin samalla toimialalla	-32 300,00	-33 100,00	-25 000,00	-28 200,00

Kannattavuuskerroin

Maataloudessa kannattavuutta voidaan mitata perinteisen käyttökateprosentin lisäksi myös kannattavuuskertoimen avulla. Jos kannattavuuskerroin saa arvon 1, yrittäjätulo on yhtä suuri kuin tavoitteeksi asetetut palkka- ja korkovaatimukset. Jos taas lukema jää alle yhden, tavoitteita ei ole pystytty saavuttamaan.

Minään tarkasteluajanjakson tilikausista ei ole kyetty saavuttamaan tavoitteita. Lukemat ovat vaihdelleet 0,74–0,78 välillä, kuten taulukosta 8 voi nähdä. Lähimpänä tavoitetta käytiin tilikaudella 2008, jolloin kannattavuuskertoimeksi saatiin 0,78. Kannattavuuskertoimessakin tulee huomioida, kuinka paljon työtunteja yrittäjäperheessä on tehty suhteessa liikevaihtoon. Tämä nostaa yrittäjäperheen palkkavaatimusta, mikä puolestaan pienentää kannattavuutta kuvaavia tunnuslukuja.

TAULUKKO 8. Kannattavuuskertoimen laskeminen

	2007	2008	2009	2010
Yrittäjätulo	48 752,85	49 712,57	51 538,03	49 317,01
Jaetaan palkkavaatimuksen ja oman pääoman korkovaatimuksen summalla	66 055,85	63 752,54	70 261,32	73 928,81
Kannattavuuskerroin	0,74	0,78	0,73	0,67

Vertasin tuloksia MTT Taloustohtorin kannattavuuskirjanpitotilojen vastaaviin keskiarvotuloksiin, tuotantosuohtana lypsykarja. Vuonna 2007 kannattavuuskerroin oli keskimäärin 0,57, vuonna 2008 keskimäärin 0,62, vuonna 2009 keskimäärin 0,53, ja vuonna 2010 kannattavuuskerroin oli keskimäärin 0,57. Kun vertaa saamiani lukemia toimialan keskiarvoihin, kannattavuuskerroin ei enää vaikutaakaan niin huonolta. Keskimäärin toimeksiantajani liiketoiminta on ollut kannattavampaa koko tarkasteluajanjakson aikana kuin toimialalla keskimäärin, vaikka tulosten mukaan kannattavuus tulkitaankin huonoksi. Huonosti on siis mennyt, mutta toimialalla on mennyt keskimäärin vielä huonommin.

Yhteenveto kannattavuudesta

Yrityksen kannattavuutta ei voida pitää hyvänä näillä kannattavuuden tunnusluvuilta mitattuna. Uskon, että suuri tekijä kannattavuuden heikkoudessa on yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimus. Palkkavaatimus oli 59 220 euroa tilikaudella 2007, tilikaudella 2008 palkkavaatimus oli 58 500 euroa, 65 475 euroa tilikaudella 2009 ja tarkastelujakson loppuun 2010 tilikaudella 69 300 euroa. Tämä on paljon kahden ihmisen ansioiksi, ja lukemat olivat näin korkeat suurten työtuntimäärien vuoksi, joita yrittäjäperhe tekee yrityksessään.

Yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimusta määrittäessäni käytin mallina MTT Taloustutkimuksen tapaa laskea kyseinen lukema, koska toimialavertailun mahdollistamiseksi on käytettävä samoja laskentaperusteita. Valtiontalouden tuloksellisuuskertomus maatalouden kannattavuuden laskentaa koskien antoi pientä kritiikkiä tätä menetelmää koskien.

MTT:n kannattavuuslaskennassa käyttämä palkkavaatimus on johdettu Maaseudun työnantajain palkkatilastoista, joiden lähtökohtana on maataloustyötekijöiden kokonaiskeskituntiansio. Tämä kokonaiskeskituntiansio oli vuonna 2007 9,60 euroa, mikä pitää sisällään peruspalkan, ylityökorvaukset ja muut palkanlisät. MTT:n laskelmissa päädytään kuitenkin vuoden 2007 kohdalla tuntipalkkaan 12,60 euroa. Tämän laskennan perusteena käytetään sitä tuntihintaa, jonka viljelijä joutuisi maksamaan, mikäli teettäisi kaikki omat työnsä ostopalveluna. Tällöin viljelijä joutuisi hankkimaan työvoimaa myös vakinaisen työntekijän lomille, sairauslomapäiville ja muille vapaapäiville. Kun näistä aiheutuvat lisäkustannukset huomioidaan, MTT päätyy edellä mainittuun 12,60 euron tuntipalkkaan vuonna 2007. Mikäli viljelijä menisi palkkatöihin, hän saisi nimenomaan keskimääräisesti 9,60 euron tuntipalkkaa eikä 12,60 euron tuntipalkkaa. MTT on kertomusluonnokseen kommentoinut, että pienemmän tuntihinnan käyttäminen edellyttäisi tarkempaa tietoa siitä, minkälaisissa tehtävissä viljelijä toimisi. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2009, 38–39.)

Jos olisin käyttänyt tilikaudella 2007 yrittäjäperheen palkkavaatimuksen laskemisessa 9,60 euron tuntipalkkaa, palkkavaatimukseksi olisi muodostunut 45 120 euroa 59 220 euron sijaan. Edelleen laskettuna tämä olisi aiheuttanut sen, että yri-

tyksen käyttökate olisikin ollut positiivinen ja käyttökateprosentiksi saataisiin 7,78 % aikaisemman -7,44 %:n sijaan. Yrittäjätuloon, työansioon ja työtuntiansioon tämä muutos ei vaikuttaisi, koska niitä laskettaessa ei huomioida yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimusta. Kannattavuuskertoimeksi puolestaan saataisiin 0,94, joka olisi jo hyvinkin lähellä tavoitteiden saavuttamista eli lukemaa 1. Aikaisemmin kannattavuuskertoimeksi saatiin 0,74. Esitin tämän kommenttina, joka herättää miettimään kannattavuuden arviointia. En työssäni ryhdy muuttamaan tuntipalkkaa pienemmäksi, sillä sitten en pystyisi enää vertaamaan tietoa toimialaan.

Huomioitavaa kannattavuuden arvioinnissa on myös se, että yrittäjäperhe voi saada tarpeeksi yrittäjätuloa, vaikka suhteelliset kannattavuuden tunnusluvut jäisivätkin heikolle tasolle. Virallisessa tuloslaskelmassa esitettävä voitto on ollut jokaisella tilikaudella reilusti positiivinen. Oikaistujen tuloslaskelmien yrittäjänvoitto jää kuitenkin lähes jokaisella tilikaudella negatiiviseksi.

7.3 Vakavaraisuus

Vakavaraisella yrityksellä on paremmat edellytykset saada rahoitusta esimerkiksi uusien investointeja varten. Vakavaraisuus kertoo luotonantajalle, onko yrityksen talous vakaalla pohjalla. Tässä alaluvussa olen laskenut tyypillisimpiä vakavaraisuuden mittareita toimeksiantajalleni.

Omavaraisuusaste

Mittasin toimeksiantajani vakavaraisuutta omavaraisuusasteella. Maataloudessa omavaraisuusasteet ovat yleensä melko korkeat, koska maatalous sitoo tuottoonsa nähden paljon pääomaa. Yleisen arviointiohjeen mukaan omavaraisuusastetta voidaan pitää hyvänä, kun se on yli 40 %. Toimeksiantajani omavaraisuusaste oli tilikaudella 2007 peräti 83,42 %. Huonoimmillaan omavaraisuusaste oli tilikaudella 2008, jolloin lukema oli 64,41 %, joka sekin voidaan tulkita reilusti hyväksi. Tilikaudella 2009 lukema oli 66,55 % ja tilikaudella 2010 lukema jatkoi nousuaan 72,92 %:iin. Taulukko 9 selventää omavaraisuusasteen laskemista

TAULUKKO 9. Omavaraisuusaste tilikausina 2007–2010

	2007	2008	2009	2010
Oma pääoma	136 717	103 671	93 697	110 397
Jaetaan taseen lop- pusummalla, josta vähennetty ennakot, kerrotaan 100:lla	163 892	160 956	140 787	151 397
Omavaraisuusaste	83,42	64,41	66,55	72,92

MTT Taloustohtorin sivuilla julkaistaan vuosittain kannattavuuskirjanpitotilojen keskimääräiset lukemat tuotantosunnittain. Omavaraisuusastetta ei suoraan sivustolla ilmoiteta, mutta sivustolla on kaikki tiedot, jotka tarvitaan omavaraisuusasteen laskemiseen. Toimialavertailun mahdollistamiseksi laskin itse omavaraisuusasteet sivuston tietojen pohjalta. Tilikaudella 2007 omavaraisuusaste oli ollut keskimäärin 72,06 %. Tilikaudella 2008 70,55 %, tilikaudella 2009 69,59 %, ja tilikaudella 2010 omavaraisuusaste oli keskimäärin 69,98 %. Tilikaudella 2007 toimeksiantajani vakavaraisuus oli siis keskimäärin parempi kuin alalla. Tilikausina 2008 ja 2009 puolestaan toimeksiantajani vakavaraisuus oli aavistuksen alhaisempi kuin alalla keskimäärin. Tilikaudella 2010 toimeksiantajani omavaraisuusaste oli taas hieman parempi kuin toimialalla keskimäärin.

Suhteellinen velkaantuneisuus

Suhteellinen velkaantuneisuus on toinen tapa mitata yrityksen vakavaraisuutta. Suhteellinen velkaantuneisuus ilmaisee, paljonko yrityksellä on velkaa suhteessa liikevaihtoon. Yritystutkimusneuvottelukunnan tuotannollisille yrityksille antamien ohjearvojen mukaan voidaan pitää hyvänä, mikäli suhteellisen velkaantuneisuus on alle 40 %:a. 40 %–80 %:n välille jäävä arvo on sekin vielä tyydyttävällä tasolla. Yli 80 %:n tulos tulkitaan heikoksi. Tilikausina 2007 ja 2010 toimeksiantajani saama lukema tästä tunnusluvusta voidaan pitää hyvänä. Tilikaudella 2007 lukema oli 29,34 %:a ja 39,93 % tilikaudella 2010. Tilikausina 2008 ja 2009 lukema tulkitaan ohjearvojen mukaisesti tyydyttäväksi, mutta lukemat ovat silti paljon lähem-

pänä hyvää arviota kuin heikkoa arviota. Tilikauden 2008 lukema oli 50,78 % ja tilikauden 2009 lukema oli 44,51 %. Taulukko 10 näyttää toimeksiantajani suhteellisen velkaantuneisuuden laskemisen ja tulokset tilikausittain.

TAULUKKO 10. Suhteellinen velkaantuneisuus tilikausina 2007–2010

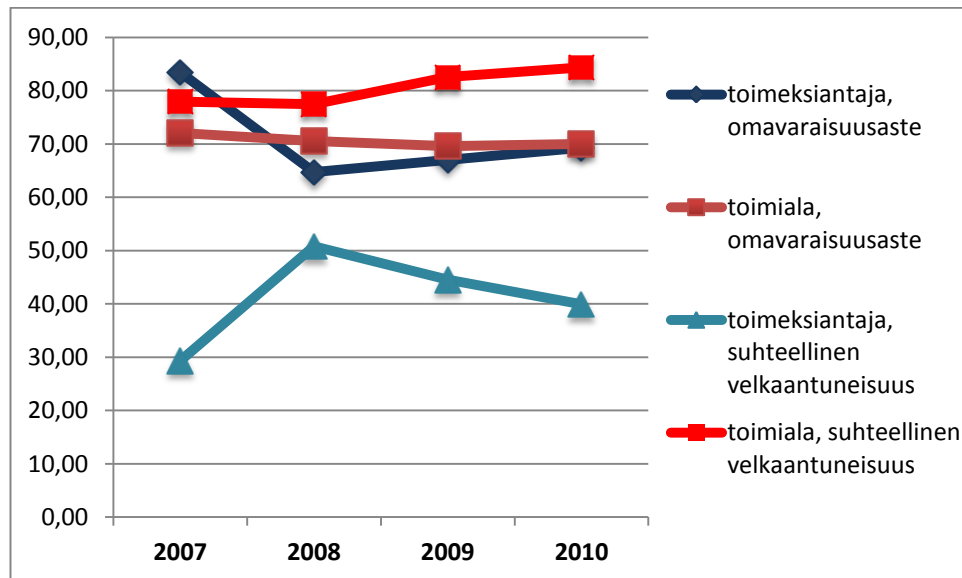
	2007	2008	2009	2010
Taseen veloista vähennetään saadut ennakot	27 175	57 285	47 090	41 000
Jaetaan liikevaihdolla, saatu luku kerrotaan sadalla	92 629	112 805	105 791	102 687
Suhteellinen velkaantuneisuus-%	29,34	50,78	44,51	39,93

MTT Taloustohtorin verkkosivustolta oli laskettavissa kannattavuuskirjanpitotilojen suhteellinen velkaantuneisuusprosentti, vaikkei sitä tietoa suoraan ilmoitettukaan. Kannattavuuskirjanpitotiloilla suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli 77,94 % tilikaudella 2007, 77,48 % tilikaudella 2008, tilikaudella 2009 lukema oli 82,54 % ja 84,36 % tilikaudella 2010. Siis kaiken kaikkiaan maitotilojen suhteellinen velkaantumisprosentti on ollut heikolla tasolla tai hyvin lähellä heikoksi tulkittavaa tasoa pysyen silti tyydyttävän puolella.

Yhteenveto vakavaraisuudesta

Vakavaraisuuden tunnusluvut kulkevat käsi kädessä. Vuosi 2007 oli toimeksiantajalleni vakavaraisuuden kannalta paras vuosi tarkastelujakson aikana. Omavaraisuusaste oli korkea, eli omaa pääomaa oli paljon suhteessa taseen loppusummaan. Suhteellinen velkaantuneisuus oli myös matalalla, eli hyvällä tasolla tilikaudella 2007. Tilikaudella 2008 omavaraisuusaste laski jyrkästi ja vastaavasti suhteellinen velkaantuneisuusprosentti nousi. Tämän jälkeen tilikausilla 2009 ja 2010 omavaraisuusaste on kääntynyt hiljalleen nousuun eli paremmaksi. Samalla suhteellinen velkaantuneisuus on laskenut. Tilikauden 2008 ”piikit” vakavaraisuuden tunnusluvuissa, jotka on havainnollistettu kuviossa 4, on aiheuttanut uuden maata-

louskoneen ostaminen lainarahalla. Huonoimmillaankin, eli tilikaudella 2008, tunnusluvut ovat olleet tyydyttävällä tasolla, muutoin hyvällä tasolla.

KUVIO 4. Vakavaraisuuden tunnusluvut ja toimialavertailua

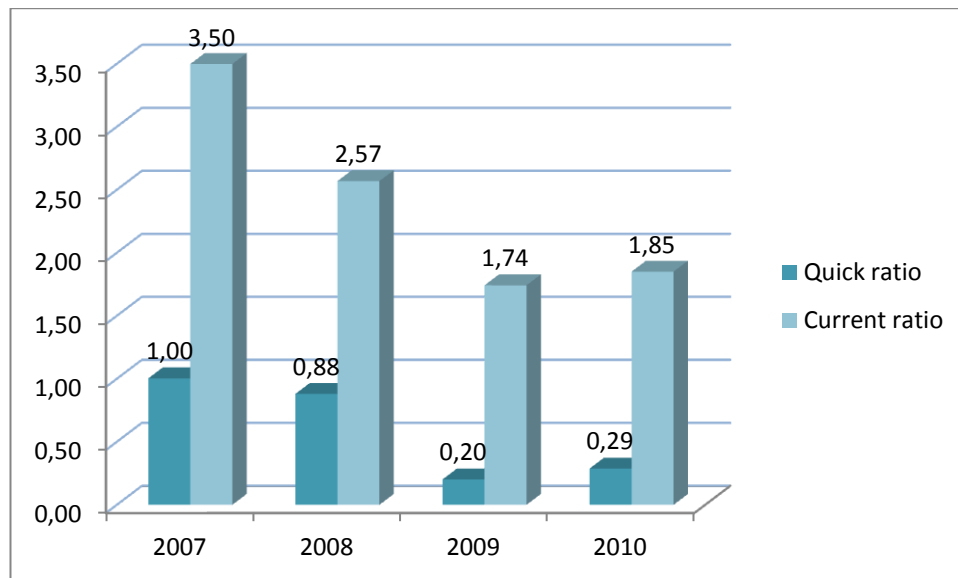
7.4 Maksuvalmius

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selviytyä maksuista ajallaan. Mittasin toimeksiantajani maksuvalmiutta Quick ration avulla, joka mittaa yrityksen pysyvyyttä selviytyä lyhytaikaisista veloistaan pelkästään rahoitusomaisuuden avulla. Käytin maksuvalmiuden arvioinnissa myös Current ratiota, joka huomioi rahoitusomaisuuden lisäksi myös vaihto-omaisuuden nopeasti realisoitavissa olevina varoina, jotta lyhytaikaisista maksuista pystyttäisiin suoriutumaan.

Quick ration ohjearvojen mukaan yli 1 on hyvä, 0,5–1 on tyydyttävä ja alle 0,5 on heikko tulos. Parhaimmillaan yrityksen maksuvalmius oli Quick ratiolla mitattuna tilikaudella 2007, jolloin lukemaksi saatiin 1,00. Tilikaudella 2008 Quick ratio oli tyydyttävällä tasolla lukemallaan 0,88. Tilikausina 2009 ja 2010 yrityksen maksuvalmiutta voidaan pitää heikkona.

Current ration ohjearvojen mukaan yli 2 on hyvä, 1–2 on tyydyttävä ja alle 1 on heikko tulos. Myös Current ratiolla mitattuna yrityksen maksuvalmius oli parhaim-

millaan tilikaudella 2007, jolloin saatua lukemaa 3,50 voidaan pitää erinomaisena. Vielä tilikaudella 2008 Current ratio tulkitaan hyväksi arvolla 2,57, mutta tilikausina 2009 ja 2010 se voidaan jo tulkita tyydyttäväksi arvoilla 1,74 ja 1,85. Kuviossa 5 esitetään Quick ration ja Current ration kehitys tilikausina 2007–2010.

KUVIO 5. Maksuvalmius Quick ratiolla ja Current ratiolla mitattuna

Yhteenveto maksuvalmiudesta

Kun asettaa maksuvalmiuden tunnusluvut vierekkäin pylväskaavioon, voi huomata niiden noudattavan samaa linjaa. Toisen laskiessa myös toinenkin on laskenut ja päinvastoin. Quick ratio antaa yrityksen maksuvalmiudesta hieman pessimistisemmän kuvan kuin Current ratio, jonka laskennassa huomioidaan myös vaihtomaisuus. Quick ratiolla mitattuna maksuvalmius oli tilikausilla 2007–2010 hyvä, tyydyttävä–heikko–heikko. Heikot olivat kaukana tyydyttävän alarajasta. Current ratiolla mitattuna maksuvalmius puolestaan oli samalla aikavälillä erinomainen, hyvä–tyydyttävä–tyydyttävä. Tyydyttävät olivat lähellä hyvän alarajaa.

Maksuvalmius oli todella hyvä tarkasteluajanjakson alussa eli tilikaudella 2007. Olisin taipuvainen analysoimaan maksuvalmiuden enemmän Quick ration kuin Current ration pohjalta. Current ratio antoi paremmat tulokset kuin Quick ratio, mutta mielestäni Quick ratiota voidaan pitää käyttökelpoisempänä mittaamaan

maitotilan maksuvalmiutta, koska Current ratio huomioi vaihto-omaisuuden nopeasti realisoitavissa oleviin varoihin. Kun opinnäytetyössäni rakensin taseita, arvostin kaikki kotieläimet vaihto-omaisuuteen yhtenä eränä maatalouden tasesuosituksen mukaisesti. Maitotilalla tarkoituksena ei kuitenkaan ole muuttaa kotieläimiä käteiseksi, vaan ennemminkin saada eläin tuottamaan maitoa mahdollisimman pitkään. Tästä syystä pidän Current ratiota huonompana vaihtoehtona maksuvalmiuden mittaamiseen. Kotieläimetkin voi muuttaa rahaksi, mutta en pitäisi sitä maitotilalliselle pääsääntöisesti luonteenomaisena toimintana.

Jos olisin työssäni arvostanut tuotantoeläimet taseen pysyviin vastaaviin, varsinkin Current ratio olisi muuttunut. Toimeksiantajani tilalla lähinnä sonnivasikat on luonnostaan tarkoitettukin vaihto-omaisuudeksi. Koska MTT arvostaa maatilojen kotieläimet vaihto-omaisuudeksi, toimialavertailun mahdollistamiseksi noudatin samaa tapaa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli laatia tunnuslukuanalyysi maataloudenharjoittajalle ja arvioida yrityksen kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta laatimani analyysin tulosten pohjalta. Ennen tunnuslukuanalyysin aloittamista minun oli tehtävä toimeksiantajalleni kannattavuuslaskentaan soveltuva tase.

Taseen rakentaminen oli työni haasteellisin osuus. Omaisuuden arvon määrittäminen osoittautui haasteelliseksi, mutta onneksi MTT:n Taloustohtori-palvelusta vastattiin mielellään kyselyihini tase-erien arvon määrittämisen periaatteista, jotka ovat käytössä maataloudessa.

Tunnuslukuanalyysissä laskin toimeksiantajalleni tyypillisiä kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta kuvaavia tunnuslukuja sekä tunnuslukuja, jotka ovat käytössä erityisesti maataloudessa.

Toimeksiantajani kannattavuutta pitäisin tunnuslukuanalyysin laatimisen jälkeen kehityskelpoisena. Opinnäytetyön edetessä palasin yhä uudelleen ja uudelleen pohtimaan maatalouden kannattavuuden laskentaa. Vaikka kannattavuuden tunnusluvut jäivät usein heikolle tai peräti riittämättömälle tasolle, toimialavertailussa toimeksiantajani pärjasi kuitenkin suhteellisen hyvin. Mielestäni olisi syytä pohtia yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimuksen määrittelyä. Onhan se vain luonnollista, että omassa yrityksessä tulee tehtyä enemmän töitä, kuin palkkatyössä vieraalla. Palkkavaatimukseen määrittelyyn lisäisin vielä sen, että todennäköisesti kenelläkään ei olisi tarjotakaan niin paljoa työtä, mitä yrittäjäperhe on tehnyt omalla tilallaan.

Vakavaraisuus oli omavaraisuusasteella mitattuna hyvällä tasolla koko tarkastelujakson ajan. Suhteellinen velkaantuneisuuskin oli enimmäkseen hyvällä tasolla, huonoimmillaan tyydyttävällä tasolla. Vakavaraisuuden tunnusluvut kertovat, että yrityksen talous on melko vakaalla pohjalla.

Yrityksen maksuvalmius ei ole kovin hyvä. Tilikaudella 2007 maksuvalmius oli hyvällä tasolla, mutta alkoi laskea nopeasti tilikausilla 2008 ja 2009. Tilikaudella 2010 lukema lähti kuitenkin hitaaseen nousuun.

Työni sivutuloksena syntyivät myös valmiit pohjat tunnuslukujen laskentaa varten. Mikäli toimeksiantajani haluaa jatkossakin seurata yrityksensä talouden tunnuslukuja, hänen on helppo lisätä vain uusi tilikausi entisten perään.

LÄHTEET

- Aho, T. & Rantanen, H. 1993. Yrityksen tilinpäätösanalyysi. 11., korjattu painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ahti, A., Koivikko, A., Tuominen, J., Vesanen, T., Ylipiha, R., Kaukinen, E. & Perälä, S. 2000. Hyvä tilinpäätöskäytäntö. Jyväskylä: KHT-yhdistyksen palvelu Oy.
- Jormakka, R., Koivusalo, K. Lappalainen, J. & Niskanen, M. 2009. Laskentatoimi. Helsinki: Edita.
- Jyrkkiö, E. & Riistama, V. 2008. Laskentatoimi päätöksenteon apuna. 18.–20., uudistettu painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Järvinen, R. & Laine, S. 2000. Mitä tuloslaskelma ja tase kertovat yrittäjälle? Saarijärvi: Suomen Yrittäjien Kehittämissäätiö SYKE.
- Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Martikainen, T. & Virtanen, K. 2000. Yrityksen taloushallinnon perusteet. Keuruu: KY-Palvelu Oy.
- Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Puttonen, V. & Virtanen, K. 2002. Tietoa yrityksen taloudesta. Keuruu: KY-Palvelu Oy.
- Kinnunen, J., Laitinen, E., Laitinen, T., Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2004. Mitä on yrityksen taloushallinto?. Keuruu: KY-Palvelu Oy.
- Kinnunen, J., Laitinen, E., Laitinen, T., Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2010. Avainlaskentatoimeen ja rahoitukseen. 4., painos. Keuruu: AYY-Palvelu Oy.
- Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339>. Luettu 12.03.2012.
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>. Luettu 12.03.2012.
- Leppiniemi, J. 2007. Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006. Tilinpäätöksen tulkinta. 4., uudistettu painos. Helsinki: WSOY. (Ekonomia-sarjaa).
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2009. Hyvä tilinpäätöskäytäntö. 6., uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy. (Ekonomia-sarjaa).
- Leppiniemi J. & Walden, R. 2010. Tilinpäätös- ja verosuunnittelu. 11., uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy. (Ekonomia-sarjaa).
- Maanmittauslaitos. 2003. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2002. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 7.3.2012.

- Maanmittauslaitos. 2004. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2003. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 7.3.2012.
- Maanmittauslaitos. 2005. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2004. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 7.3.2012.
- Maanmittauslaitos. 2006. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2005. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 7.3.2012.
- Maanmittauslaitos. 2007. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2006. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 7.3.2012.
- Maanmittauslaitos. 2008. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2007. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 20.2.2012.
- Maanmittauslaitos. 2009. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2008. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 20.2.2012.
- Maanmittauslaitos. 2010. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2009. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/kauppahintatilastot>. Luettu 20.2.2012.
- Maanmittauslaitos. 2011. Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2010. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.maanmittauslaitos.fi/node/7566>. Luettu 20.2.2012.
- MTT kannattavuuskirjanpito, Taloustohtori. Saatavissa: <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori>
- Mäkinen, L. 2003. Pienyrityksen tilinpäätös käytännössä. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pellinen, J. & Enroth, A. 2008. Kannattava maatilayritys. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja nro 1060, Tieto tuottamaan -sarja. Keuruu: ProAgria Maaseutukeskusten Liitto.
- Salmi, I. 2006. Mitä tilinpäätös kertoo?. 4., uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Salmi, I. & Rekola-Nieminen L. 2004. Tilinpäätöksen rakentaminen ja tulkinta. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Siikavuo, J. 2003. Pienyrityksen taloushallinto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tike, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Vastaus sähköpostikyselyyn. 13.03.2012.
- Tomperi, S. 2003. Kirjanpito ja kannattavuus. 8., tarkistettu painos. Helsinki: Edita.
- Tomperi, S. 2010. Yrityksen taloushallinto 1 – Kirjanpidon ja tilinpäätöksen perusteet. 7., uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2009. Maatalouden kannattavuuden laskenta. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 199/2009. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://www.vtv.fi/julkaisut/tuloksellisuustarkastuskertomukset/2009>. Luettu 6.4.2012.

Verohallinto, 2007. Verohallinnon yhtenäistämishojeet vuodelta 2007 toimitettavaa verotusta varten. Saatavissa: [http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yhtenaistamisohjeet/Verohallituksen_yhtenaistamisohjeet_vuod\(12149\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yhtenaistamisohjeet/Verohallituksen_yhtenaistamisohjeet_vuod(12149)). Luettu 11.3.2012.

Verohallinto, 2008. Verohallinnon yhtenäistämishojeet vuodelta 2008 toimitettavaa verotusta varten. Saatavissa: http://arkisto.vero.fi/?article=7748&domain=VERO_MAIN&path=5,40,437,813&language=FIN#4171Eraatvarat. Luettu 11.3.2012.

Verohallinto, 2009. Verohallinnon yhtenäistämishojeet vuodelta 2009 toimitettavaa verotusta varten. Saatavissa: https://arkisto.vero.fi/?article=8779&domain=VERO_MAIN&path=5,40,437,828&language=FIN#Maatalous. Luettu 11.3.2012.

Verohallinto, 2011. Verohallinnon yhtenäistämishojeet vuodelta 2010 toimitettavaa verotusta varten. Saatavissa: [http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Varojen_arvostaminen/Verohallinnon_yhtenaistamisohjeet_vuodel\(12387\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Varojen_arvostaminen/Verohallinnon_yhtenaistamisohjeet_vuodel(12387)). Luettu 11.3.2012.

Yritystutkimusneuvottelukunta. 2002. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. 7., korjattu laitos. Tampere: Gaudeamus.

Yritystutkimusneuvottelukunta. 2005. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. 8., korjattu laitos. Tampere: Gaudeamus.

LIITE 1/1

TULOSLASKELMAT TILIKAUSILTA 2007–2010

	2007	2008	2009	2010
KOTIELÄINTULOT				
maito	57394,59	76425,39	68831,06	68001,04
naudat	5900,29	3537,67	5370,64	1775,85
KOTIELÄINTULOT YHTEENSÄ	63294,88	79963,06	74201,7	69776,89
MUUT MAATALOUDEN TULOT		169,59	136,96	245,26
MAATALOUDEN TULOT YHTEENSÄ	63294,88	80132,65	74338,66	70022,15
MAATALOUDEN TUET				
kotieläintalouden tuotetuet	11111,04	14508,47	13820,27	22049,69
eläinyksikkötuet	270	538		
pinta-alatuet	2898,29	17447,68	17598,57	3271,29
muut maatalouden tuet	15054,72	178,28	33,09	7343,39
MAATALOUDEN TUET YHTEENSÄ	29334,05	32672,43	31451,93	32664,37
LIIKEVAIHTO	92628,93	112805,08	105790,59	102686,52
KOKONAISTUOTTO	92628,93	112805,08	105790,59	102686,52
MUUTTUVAT KULUT				
MAATALOUDEN MUUTTUVAT KULUT				
	-			
kotieläintalouden aine- ja tarvikekulut	12179,25	-20560,95	-22458,45	-19671,98
kasvinviljelyn aine- ja tarvikekulut	-3343,24	-212,46	-3467,97	-4054,11
muut maatalouden aine- ja tarvikekulut	-2844,12	-2205,49	-1382,41	-1817,89
	-			
MAATALOUDEN MUUTTUVAT KULUT YHTEENSÄ	18366,61	-22978,9	-27308,83	-25543,98
ULKOPUOLISET PALVELUT	-4566,69	-4425,46	-4521,86	-4589,33
MAATAL. MUUTTUVAT HENKILÖSTÖKULUT	-350			
MAATALOUDEN MUUT MUUTT. KULUT	-3313,75	-1999,23	-1519,31	-1802,12
	-			
MUUTTUVAT KULUT	26597,05	-29403,59	-33350,00	-31935,43
MYYNTIKATE	66031,88	83401,49	72440,59	70751,09
KIINTEÄT KULUT				
maatalouskoneiden kunnossapito	-2876,64	-1818,85	-1874,43	-1378,7
maatalouden pienkoneet	-1682,94		-176,11	-977,27
maatalouden kiinteistöjen hoitokulut	-2916,08	-431,55	-929,81	-1364,85
maatalouden vakuutusmaksut	-4010,67	-4281,11	-3997,2	-5158,46
maatalouden julkiset maksut	-24,28	-816,16	-941,41	-703,69
muut maatalouden kiinteät kulut	-2194,5	-2413,82	-2376,04	-1962,1
	-			
KIINTEÄT KULUT	13705,11	-9761,49	-10295,00	-11545,07
KÄYTTÖKATE	52326,77	73640,00	62145,59	59206,02

LIITE 1/2**POISTOT****MAATALOUDEN POISTOT**

Poistot maatal rakennuksista ja rakenn.	-341,4	-307,26	-276,53	-248,88
Poistot maatal koneista ja kalustosta	-6877,81	-8652,21	-6489,16	-4878,05
MAATALOUDEN POISTOT YHTEENSÄ	-7219,21	-8959,47	-6765,69	-5126,93
POISTOT	-7219,21	-8959,47	-6765,69	-5126,93
LIIKETOIMINNAN TULOS	45107,56	64680,53	55379,90	54079,09

RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT

maatalouden rahoitustuotot	234,09	40,8	40,8	30,6
maatalouden rahoituskulut	-1465,57	-1628,82	-1168,14	-740,18
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-1231,48	-1588,02	-1127,34	-709,58

TULOS RAHOITUSERIEN JÄLKEEN (voitto ennen veroja)

43876,08 63092,51 54252,56 53369,51

SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT

489,76

1530

VARAUSTEN LISÄYS/VÄHENNYS

-10000

VÄLITTÖMÄT VEROT

-

MAATALOUDEN VÄLITTÖMÄT VEROT

11914,38 -13305,27 -12323,9 -12275,26

TILIKAUDEN VOITTO

31961,70 40277,00 41928,66 42624,25

LIITE 2

OIKAISTUT TULOSLASKELMAT 2007–2010

	2007	2008	2009	2010
Kotieläintuotot	63294,88	79963,06	74201,7	69776,89
Tuet	29334,05	32672,43	31451,93	32664,37
Muut myyntituotot		169,59	136,96	245,26
LIKEVAIHTO	92628,93	112805,08	105790,59	102686,52
Tuotevarastojen ja eläinpääoman muutos		-1294,2	-1251	3356
Myynti- ja tukisaamisten muutos		3338,38	-1220,5	1212,44
KOKONAISTUOTTO	92628,93	114849,26	103319,09	107254,96
Aine- ja tarvikeostot	18366,61	22978,9	27308,83	25543,98
Ulkopuoliset palvelut	4566,69	4425,46	4521,86	4589,33
Henkilöstökulut	350			
Yrittäjäperheen palkkavaatimus	59220	58500	65475	69300
Muut muuttuvat kulut	3313,75	1999,23	1519,31	1802,12
Vakuutuskulut	4010,67	4281,11	3997,2	5158,46
Kunnossapitokulut	5792,72	2250,4	2804,24	2743,55
Muut kiinteät kulut	3901,72	3229,98	3493,56	3643,06
KÄYTTÖKATE	-6893,23	17184,18	-5800,91	-5525,54
Rakennuspoistot	341,4	307,26	276,53	248,88
Konepoistot	6877,81	8652,21	6489,16	4878,05
	-			
LIIKETULOS	14112,44	8224,71	-12566,60	-10652,47
Korko- ja rahoitustuotot	234,09	40,8	40,8	30,6
Korkokulut ja muut rahoituskulut	1465,57	1628,82	1168,14	740,18
	-			
NETTOTULOS	15343,92	6636,69	-13693,94	-11362,05
Oman pääoman korkovaatimus	6835,85	5252,54	4786,32	4628,81
	-			
YRITTÄJÄNVOITTO	22179,77	1384,15	-18480,26	-15990,86

LIITE 3/1

LAATIMANI TASEET 2007–2010

VASTAAVAA	2007	2008	2009	2010
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet				
Maitokiintiö	26138,18	14606,63	9994,01	9225,24
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	26138,18	14606,63	9994,01	9225,24
Aineelliset hyödykkeet				
Maa-alueet	63171,47	65392,27	72171,03	83727,57
Rakennukset	3072,6	2765,34	2488,81	2239,93
Koneet ja kalusto	20633,44	25956,64	19467,48	14634,15
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	86877,51	94114,25	94127,32	100601,65
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset				
Osakkeet ja osuudet				
Muut sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset		1379,59	2029,01	2029,01
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yhteensä		1379,59	2029,01	2029,01
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Valmiit tuotteet	6889,2	6865	6204	8540
Kotieläimet	20690	19420	18830	19850
Muu vaihto-omaisuus				
Maksetut ennakkomaksut				
Vaihto-omaisuus yhteensä	27579,2	26285	25034	28390
Lyhytaikaiset saamiset				
Myynti- ja tukisaaminen				
Lainasaamiset	-658,34	-658,34	-658,34	-658,34
Arvonlisäverosaamiset	12860,52	11524,6	6995,32	6583,85
Muut saamiset				
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	12202,18	10866,26	6336,98	5925,51
Rahoitusarvopaperit				
Rahoitusarvopaperit				
Rahat ja pankkisaamiset				
Rahat ja pankkisaamiset	11095,17	13704,62	3266,02	5225,25
VASTAAVAA YHTEENSÄ	163892,2	160956,4	140787,34	151396,66
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Edellisten tilikausien voitto/tappio		31961,7	72238,7	114167,36
Tilikauden voitto / tappio	31961,7	40277	41928,66	42624,26
Arvonkorotusrahasasto	116888,9	106283,9	107199,04	121342,81
Muu oma pääoma	-12133,6	-74851,3	-127669	-167737,3
Oma pääoma yhteensä	136717	103671,3	93697,42	110397,09

LIITE 3/2

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen vieras pääoma

Pankkilainat	16236,11	41477,37	30302,81	22835,34
Muut pitkäaikaiset velat	-116	241,1	540,6	1
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	16120,11	41718,47	30843,41	22836,34

Lyhytaikainen vieras pääoma

Arvonlisäverovelat	11055,14	13799,44	12269,64	8916,25
Muut lyhytaikaiset velat		1767,17	3976,87	9246,98
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	11055,14	15566,61	16246,51	18163,23

Vieras pääoma yhteensä

27175,25	57285,08	47089,92	40999,57

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

163892,2	160956,4	140787,34	151396,66

LIITE 4/1

VEROTUSTA VARTEN LAADITUT LASKELMAT VAROJEN MÄÄRÄSTÄ

VASTAAVAA	2007	2008	2009	2010
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet				
Maitokiintiö	742,64	742,64	742,64	742,64
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	742,64	742,64	742,64	742,64
Aineelliset hyödykkeet				
Maa-alueet	-	-	-	-
Rakennukset	3072,6	2765,34	2488,81	2239,93
Koneet ja kalusto	20633,44	25956,64	19467,48	14634,15
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	23706,04	28721,98	21956,29	100601,7
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset				
Osakkeet ja osuudet	-	-	-	-
Muut sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset	-	1379,59	2029,01	2029,01
Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yht.	-	1379,59	2029,01	2029,01
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Lyhytaikaiset saamiset				
Myynti- ja tukisaaminen	-	-	-	-
Lainasaamiset	-658,34	-658,34	-658,34	-658,34
Arvonlisäverosaamiset	12860,52	11524,6	6995,32	6583,85
Muut saamiset	-	-	-	-
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	12202,18	10866,26	6336,98	5925,51
Rahoitusarvopaperit				
Rahoitusarvopaperit	-	-	-	-
Rahat ja pankkisaamiset				
Rahat ja pankkisaamiset	986,84	48784,77	87614,41	125361
VASTAAVAA YHTEENSÄ	37637,7	90495,24	118679,3	234659,9
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Edellisten tilikausien voitto/tappio	-	31961,7	72238,7	114167,4
Tilikauden voitto / tappio	31961,7	40277	41928,66	42624,26
Arvonkorotusrahasto	-	-	-	-
Muu oma pääoma	-21499,3	-39028,5	-42578	36868,66
Oma pääoma yhteensä	10462,45	33210,16	71589,41	193660,3
VIERAS PÄÄOMA				
Pitkäaikainen vieras pääoma				
Pankkilainat	16236,11	41477,37	30302,81	22835,34
Muut pitkäaikaiset velat	-116	241,1	540,6	1
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	16120,11	41718,47	30843,41	22836,34
Lyhytaikainen vieras pääoma				
Arvonlisäverovelat	11055,14	13799,44	12269,64	8916,25

LIITE 4/2

Muut lyhytaikaiset velat		1767,17	3976,87	9246,98	
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	11055,14	15566,61	16246,51	18163,23	
Vieras pääoma yhteensä	27175,25	57285,08	47089,92	40999,57	
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		37637,7	90495,24	118679,3	234659,9

